

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

**Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Причинні сполучники: перекладацький аспект
(на матеріалі англо-українських текстів художнього дискурсу)»**

Студентки групи МПа 57-19
факультету перекладознавства
освітньо-професійної програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська мова і
друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія
Бандури Анастасії Валеріївни

Допущена до захисту
« ____ » _____ 2020 року

Завідувач кафедри англійської і німецької
філології та перекладу імені професора
І. В. Корунця

_____ проф. Ніконова В.Г.
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Капранов Я. В.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____
Оцінка:ЄКТС _____

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY

Korunets Department of English and German Philology and Translation

Master Degree Thesis in Translation Studies

**under the title: “Conjunctions of Reason: Translation Aspect
(based on English-Ukrainian Texts of Fictional Discourse)”**

Group MPa 57-19
School of translation studies
Educational Programme Translation
Studies: Specialized Translation (English
and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Anastasiia V. Bandura

Research supervisor:
Yan V. Kapranov
Candidate of Philology,
Associate Professor

Kyiv – 2020

Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської і німецької філології та перекладу
імені професора І.В. Корунця

Затверджую:

Завідувач кафедри англійської і німецької філології
та перекладу імені професора І.В. Корунця
_____ (підпис)
д.ф.н., проф. Ніконова В.Г.
“10” вересня 2019 р.

ЗАВДАННЯ
на дипломну роботу магістра з перекладознавства

студента(ки) _____ курсу _____ групи факультету перекладознавства КНЛУ

(ПІБ студента)

спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

Тема роботи _____

Науковий керівник _____

Дата видачі завдання “10” вересня 2019 р. _____

Графік виконання дипломної роботи магістра з перекладознавства

№ п/п	Найменування частин і план кваліфікаційної роботи	Графік виконання	Підписи студента і керівника
1.	Аналіз наукових першоджерел і складання бібліографії	Жовтень 2019 р.	
2.	Написання теоретичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 1)	Листопад 2019 р.	
3.	Добір мовного матеріалу тексту і складання Додатку (100 англійськомовних речень та їх переклад)	Грудень 2019 р.	
4.	Аналіз мовного матеріалу тексту, який досліджується, і написання аналітичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 2)	Березень 2020 р.	
5.	Проведення перекладацького аналізу досліджуваного мовного явища і написання практичної частини кваліфікаційної роботи (розділ 3)	Травень 2020 р.	
6.	Написання вступу і висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього перегляду	Вересень 2020 р.	
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання завершеної кваліфікаційної роботи на кафедру	07 жовтня 2020 р.	
8.	Оформлення документації (відгуки) і підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи	Жовтень 2020 р.	
9.	Захист кваліфікаційної роботи магістра з перекладознавства	Грудень 2020 р.	

Науковий керівник _____ (підпис)

Студент _____ (підпис)

**ВІДГУК НАУКОВОГО КЕРІВНИКА
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА**

студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету перекладознавства спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), , перша – англійська, освітньо-професійної програми Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова) _____

(ПІБ студента)

за темою _____

Відповідність дипломної роботи нормативним вимогам (необхідне позначити √ або +)		
1.	Наявність основних структурних компонентів	_____ усі компоненти присутні , _____ один компонент відсутній _____ декілька компонентів відсутні
2.	Відповідність оформлення, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ незначні помилки в оформленні _____ оформлення неправильне
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження	_____ повна відповідність _____ відповідність неповна _____ не відповідає вимогам

Особиста думка керівника _____

Дипломна робота _____ може бути (не може бути)

(ПІБ студента)

рекомендована до захисту

(підпис керівника)

(ПІБ керівника)

” ___ ” _____ 2020 року.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА З ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА
студента(ки) _____ курсу групи _____ факультету
перекладознавства

спеціальності 035. Філологія, спеціалізації 035.041 Германські мови і літератури (переклад включно), перша – англійська, **освітньо-професійної програми** Перекладознавство: професійно-орієнтований переклад (англійська мова і друга іноземна мова)

_____ (ПІБ студента)

за темою _____

	Критерії	Оцінка в балах
1.	Наявність основних компонентів структури роботи — загалом 10 балів (усі компоненти присутні – 10 , один компонент відсутній – 5 , декілька компонентів відсутні – 0)	
2.	Відповідність оформлення роботи, посилань і списку використаних джерел нормативним вимогам до дипломної роботи — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи у форматуванні – 8 , незначні помилки в оформленні – 6 , значні помилки в оформленні – 4 , оформлення переважно не відповідає вимогам – 0)	
3.	Відповідність побудови вступу нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , поодинокі огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки у формулюваннях – 6 , суттєві помилки у формулюваннях – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
4.	Відповідність огляду наукової літератури нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві помилки у формулюваннях – 8 , недостатня кількість проаналізованих іноземних джерел (мін. 30%) – 6 , відсутній критичний аналіз наукових праць – 4 , не відповідає вимогам за структурою і змістом – 0)	
5.	Відповідність аналітичної частини дослідження заявленій меті та завданням — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність власного аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
6.	Відповідність практичної частини дослідження нормативним вимогам — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , несуттєві помилки при перекладі фактичного матеріалу – 6 , суттєві помилки при перекладі й аналізі фактичного матеріалу – 4 , відсутність перекладацького аналізу фактичного матеріалу (100 речень) – 0)	
7.	Відповідність висновків результатам теоретичної та практичної складових дослідження — загалом 10 балів (повна відповідність – 10 , несуттєві огріхи стилістичного характеру – 8 , неповне висвітлення результатів дослідження – 6 , часткове висвітлення результатів дослідження – 4 , не відповідає результатам дослідження – 0)	

Усього набрано балів: _____

_____ (ПІБ рецензента)

_____ (підпис рецензента)

” ” _____ 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	1
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРИЧИНОВИХ СПОЛУЧНИКІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ	5
1.1 Причинові сполучники як знаки службової частини мови у сучасному мовознавстві	5
1.2 Перекладацькі стратегії і тактики при відтворенні сполучників у сучасному перекладознавстві	18
1.3 Причинові сполучники як знаки службової частини мови крізь призму художнього дискурсу	26
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2	
ПРИЧИНОВІ СПОЛУЧНИКИ У КОНТЕКСТ РІЗНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ПАРАДИГМ: СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ПРАГМАТИКА	31
2.1 Структурний потенціал причинових сполучників	31
2.2 Семантичний потенціал причинових сполучників	38
2.3 Комунікативно-прагматичний потенціал причинових сполучників	43
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3	
ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИЧИНОВИХ СПОЛУЧНИКІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І ТАЄМНА КІМНАТА»	50
3.1 Способи пошуку відповідників причинових сполучників у перекладі англomовного роману Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і Таємна Кімната”	50

3.2	Перекладацькі трансформації при відтворенні англомовних причинових сполучників українською мовою	59
3.3	Кількісне обчислення результатів дослідження причинових сполучників у художньому дискурсі	68
	Висновки до розділу 3	70
	ВИСНОВКИ	71
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74
	СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ	78
	СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ	78
	ДОДАТКИ Приклади англійський і українських речень для аналізу перекладацьких трансформацій	80
	SUMMARY	98

ВСТУП

Дипломну роботу присвячено вивченню причинових сполучників у художньому дискурсі, зокрема в англійськомовному романі Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” для фіксації особливостей їх відтворення українською мовою в перекладеній версії, виконаній Віктором Морозовим.

Сполучник як службова частина мови є необхідним граматичним механізмом вираження різних типів зв’язків між явищами і предметами реального світу, такими як часові, причиново-наслідкові, умовні, суб’єктно-об’єктні та інші взаємозв’язки. У таких випадках вони створюють певні логічні зв’язки, які виникають між синтаксичними одиницями.

Сполучник був об’єктом дослідження чималої кількості мовознавців, його загальні теоретичні аспекти розглядалися в працях Л. Булаховського, І. Вихованця, Дж. Керон, М. Леонової, В. Рухоти, а також у дослідженнях А. Грищенка, М. Плющ, О. Пономарева та ін. Принципи, способи та методи перекладу англійськомовних сполучників українською мовою на певному фактичному матеріалі та опрацювання їх з позиції корпусної лінгвістики ще не були предметом окремого наукового дослідження у сьогоденній лінгвістиці. Окрім цього, значного поширення набув підхід, відповідно до якого сполучникам надається статус морфем, що позбавляє їх семантико-граматичних ознак лексичної одиниці. Наприклад, за версією І. Вихованця, сполучники – це «окремий тип слів-морфем, що виражає синтаксичні й семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами складного речення та однорідними членами простого речення». На думку М. Леонової, «функціональне призначення сполучника полягає у поєднанні повнозначного слова й речення та зумовлена цією функцією граматична специфіка – не брати участі в оформленні поєднаних слів – визначають

його категоріальне частиномовне значення релятивності, вираження незалежності чи залежності окремих фактів дійсності».

У зв'язку з цим сполучник виконує функцію поєднання складових повідомлення та забезпечує цілісність поданої інформації, сполучники допомагають розрізняти характер залежних і незалежних відношень, вирізняють точну участь кожного з компонентів у формуванні речення.

Актуальність дослідження визначається загальною спрямованістю сучасної лінгвістики в Україні на створення загальноукраїнського корпусу, що передбачає формування та використання корпусів реальних текстів, що можуть застосовуватися як бази даних для розв'язання широкого кола теоретичних та практичних завдань. Також, поєднання різних підходів до аналізу використання і перекладу сполучників дасть змогу глибше пізнати синтаксичну будову англійської і української мов загалом та специфіку відображення дійсності у свідомості носіїв зіставляваних мов.

Метою дослідження є встановлення особливостей відтворення англійських причинових сполучників українською мовою з подальшим формуванням конкордансу для створення корпусу.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- уточнити дефініцію поняття “сполучник” в аспекті нових наукових парадигм;
- сформулювати теоретичні засади дослідження для встановлення класифікаційних відмінностей між сполучниками української та англійської мов;
- установити специфіку вивчення сполучників у різних аспектах сучасної лінгвістики;
- проаналізувати існуючі класифікації причинових сполучників англійської мови та на їх основі сформулювати власну класифікацію для подальшого практичного використання;

– визначити шляхи формування відповідників для сполучників англійської мови при перекладі на українську;

– виявити особливості трансформаційних перетворень для відтворення англійських сполучників українською мовою.

Об’єктом дослідження є англomовний роман Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” та його переклад на українську Віктора Морозова.

Предметом дослідження є причинові сполучники в англomовному романі Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” та їх відповідники у перекладі.

Фактичний матеріал наукової праці становлять 192 речення (100 речень англійською мовою і їх переклади на українську мову), відібраних з англomовного роману Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” та його перекладу на українську мову.

Методи дослідження. Дослідження здійснювалося шляхом використання таких методів і прийомів: *зіставно-типологічний метод* – для виявлення спільних і відмінних ознак сполучників, як частини мови, в англійській та українській мовах на когнітивному, структурному, семантичному та прагматичному рівнях, а також особливостей їхнього функціонування в мовленні; *семантичного та комунікативно-прагматичного аналізу* – для встановлення особливостей причинових сполучників у англomовних і україномовних текстах; *функціональний аналіз* – для розкриття функції сполучника у мовленні; *критичного аналізу* наукової літератури з теми дослідження й *узагальнення* наукових поглядів щодо лінгвістичної природи сполучника; *кількісний аналіз* – для забезпечення достовірності здобутих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в роботі *вперше доведено* те, що при перекладі сполучників з англійської мову на українську можна використовувати лише граматичні трансформації, що зумовлено відсутністю у сполучників лексичного значення; *новим* є

використання корпусного підходу при аналізі причинових сполучників у англomовному художньому творі; *створено* зіставну класифікацію причинових сполучників англійської мови з різних класифікацій як вітчизняних, так і зарубіжних вчених; *проаналізовано* 192 речення з причиновим сполучником (96 речень англійською і їх переклади українською); *підраховано* частоту використання граматичних трансформацій при перекладі складнопідрядних речень з англійської на українську в англomовному романі Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” (grammatical replacement 53%, omission 33%, transposition 8%, addition 2%).

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її основних теоретичних положень у курсах теорії і практики перекладу, перекладознавстві, а також у написанні курсових робіт студентами.

Структура роботи. Магістерська робота складається з переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури, списку лексикографічних джерел, списку джерел ілюстративного матеріалу та одного додатку.

Список використаної літератури включає 52 найменувань, з них 29 іншомовних. **Список лексикографічних джерел** включає 6 словників, як електронних, так і друкованих. **Список джерел ілюстративного матеріалу** включає 8 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ПРИЧИНОВИХ СПОЛУЧНИКІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ І ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1 Причинові сполучники як знаки службової частини мови у сучасному мовознавстві

Поняття частини мови має різне трактування в сучасних наукових концепціях. Традиційно цим терміном називають лексико-граматичні класи слів, які виділяють за трьома основними критеріями: семантичним, морфологічним та синтаксичним, причому провідним вважають морфологічний, оскільки кожна частина мови має свою особливу систему граматичних категорій, які є спільними для всіх слів певної частини мови [4].

Традиційно сполучником називається незмінювана службова частина мови, яка служить для зв'язку членів речення або частин складного речення. Проте застосування триєдиного критерію (семантичного, морфологічного і синтаксичного) до класифікації частин мови свідчить про нечастиномовний статус сполучників, оскільки вони не мають лексичного значення, тобто позбавлені номінативної функції, є незмінними, характеризуються відсутністю будь-яких морфологічних категорій і не бувають членами речення.

Саме тому доцільніше кваліфікувати сполучники як службові слова, що виражають граматичні відношення між членами речення або окремими реченнями.

Л. А. Булаховський одним із перших виконав ґрунтовне дослідження сполучників. У лекції “Союзы и союзные слова” він кваліфікує сполучники як службові слова, функція яких полягає в поєднанні певним чином паралельних слів-понять або у зв'язку між собою цілих речень (чи їх

еквівалентів) за допомогою смислового відношення [5: 3]. Дослідник зауважує, що таку ж функцію виконують відносні або сполучні слова, які на відміну від сполучників є повнозначними. Л. А. Булаховський поділив усі сполучники на п'ять груп:

1) ті, що поєднують і речення, і окремі члени речення, наприклад: *і, а, та, але, або, чи*;

2) парні (групові), які поєднують речення або окремі члени речення з однотипними членами (такими, які вимовляються з однотипною – перелічувальною або протиставною – інтонацією), наприклад: *то ... то, як ... так, і ... і*;

3) ті, що поєднують переважно речення та їхні еквіваленти, наприклад: *тому що, завдяки тому що, внаслідок того що, щоб, хоча, як тільки, до того як, в той час як, незважаючи на те що*;

4) ті, що починають головні речення, які стоять після підрядних речень певного типу, наприклад: *то, однак, але*;

5) ті, що використовуються переважно чи тільки на межі фраз, наприклад: *до того ж, зате, та все ж*. [5: 10].

Порівняно новим підходом до вивчення складених службових слів і складених сполучників, зокрема в українському мовознавстві, є розгляд їх як еквівалентів слова – одиниць, що пережили і переживають процеси лексикалізації, однак зберегли певні релікти словосполук. А. А. Лучик зазначає, що “виштовхуючись із царини власне синтаксису, вони неначе завмирають на межі переходу від синтаксичної сполуки до однослівного лінгвістичного знака, остаточно ще не набуваючи властивостей слова, але й не належачи вже сполученню слів” [25: 11].

Синонімічним до терміна “службові слова” вважають термін “частки мови”. До них належать власне частки, зв'язки, прийменники і сполучники – одиниці суто синтаксичного призначення. Будь-які відношення “частки

мови" не можуть виражати самі по собі, а лише у зв'язку з повнозначними словами або синтаксичними конструкціями.

Окрім того, у сучасному мовознавстві набув поширення підхід, відповідно до якого сполучникам надається статус морфем, що позбавляє їх семантико-граматичних ознак слова взагалі. Зокрема, на думку І. Р. Вихованця, сполучники доцільніше зараховувати до аналітичних синтаксичних морфем, оскільки вони виражають семантику відношень, морфологічно не членуються і не виконують семантико-синтаксичних та формально-граматичних функцій членів речення [7: 331].

Оскільки сполучник покликаний об'єднувати одиниці в єдине структурне ціле, то він має стосунки не з морфологічними, а з синтаксичними фактами. На відміну від прийменників, які разом із відмінковими формами іменних частин мови виражають смислові відношення між одиницями морфологічного рівня, сполучники виражають смислові зв'язки між одиницями синтаксичного рівня – однорідними або з лексичного чи логічного боку зіставляваними членами речення, а також між частинами складного речення.

Чим глибше людство пізнає зв'язки між предметами та явищами навколишньої дійсності, тим більше уточнюються, увиразнюються семантико-граматичні відношення у реченні, краще зрозуміти які, власне, і допомагають сполучники. Вони є важливим граматичним засобом вираження узагальнених понять про суб'єктно-об'єктні, часові, причиново-наслідкові, умовно-наслідкові та інші зв'язки між предметами і явищами реального світу.

Вживання сполучників англійської мови (conj.) схоже з українськими, а саме поєднання членів речення (слів та словосполучень) в складі простого речення і цілих синтаксичних структур у складі складного речення. Англійський сполучник також не є членом речення, має послаблене лексичне значення, не може бути заміненим якимось синонімічним сполучним словом,

не співвідноситься ні з яким корелятом у головному реченні і не має логічного наголосу.

Давність існування окремих сполучників, наявність значної їх частини в інших мовах, а також широке вживання і стійкість дають підставу зараховувати їх, як і прийменники, до основного словникового фонду мови.

Сучасна система сполучників – наслідок довготривалого історичного розвитку. Із 29 сполучників, зафіксованих у мові пам'яток, збереглося вісім: а, і, бо, або, але, ані, ні, аби. Деякі дійшли у зміненій формі: ніж, що, щоб. Крім старовинних сполучників, у сучасній українській мові з'явилися нові. Спочатку сполучники не розрізнялися за функціями на сурядні й підрядні. На ґрунті спільнослов'янської мови сформувалася група підрядних сполучників. Частина первісних сполучників почала обмежуватися сурядними функціями (і, а), деякі перейшли до підрядних (бо), а ще інші виконували функцію то підрядних, то сурядних (да, ли). У процесі історичного розвитку складнопідрядних конструкцій деякі слова втрачали ознаки самостійної частини мови і перетворювалися в сполучники. Так із займенників утворилися сполучники як, що, прислівників коли, часток аж, бо, ніби, дієслів хоч, мов. На пізніших етапах розвитку мови утворилися складені сполучні вислови, особливо на ґрунті літературної мови (тому що, через те що, в міру того як, незважаючи на те що). Самі сполучники також зазнали змін: збузилася багатозначність і багатофункціональність старих сполучників, деякі стали стилістичними синонімами, а діалектні відповідники вийшли з ужитку. У слов'янських мовах зараз діє тенденція до постійного уточнення і вдосконалення формальних способів вираження змістових зв'язків між компонентами висловлюваних думок, що спричиняє розвиток службово-лексичних засобів – заміни безприйменникових конструкцій прийменниковими, безсполучникових – сполучниковими [10: 420].

За походженням виділяється два типи сполучників: непохідні (*і, а, бо, ні, та, чи тощо*) і похідні, які утворилися від дієслів (*хоч, лише, незважаючи на те що*) частково від займенників (*щоб, якщо, тим-то*), від прислівників (*буцім, де, коли, куди, однак, дарма що*).

За будовою вирізняється три типи сполучників: прості – це непохідні сполучники; складні (*також, якщо, немовби, начеб, нібито, щоб, цебто, причому, притому, зате, проте*); складені (*тому що, лиш тільки, у зв'язку з тим, що, внаслідок того що, через те, що, завдяки тому що, під впливом того, що, незважаючи на те що, подібно до того, як та ін.*) [33].

За способом уживання сполучники поділяють на *одиничні* (одномісні), *повторювані* (багатомісні) та *парні* (двомісні). Одиничні сполучники розташовуються між поєднаними компонентами структур, позиційно тяжіють до одного з них, але не повторюються при цьому.

Це сполучники *і, а, та, зате, проте, щоб, якби, тому що* та ін. Повторювані сполучники вводять послідовність тих самих одиниць, уживаючись перед кожним компонентом у складі синтаксичної структури. До них належать сполучники *і ... і, ні ... ні, або ... або, чи ... чи, то ... то* та ін. Парні сполучники являють собою поєднання двох позиційно віддалених і формально відмінних елементів, що функціонують у так званих закритих синтаксичних конструкціях, утворюваних поєднанням двох граматично рівнозначних, але спеціалізованих у плані семантико-синтаксичних відношень компонентів, напр.: *не тільки ... але і (й), як ... так і, хоч ... але, якщо ... то* та ін. [7: 353–354].

Сполучники виражають два типи синтаксичних зв'язків – *сурядний і підрядний*, залежно від чого поділяються на *сурядні та підрядні*. Сурядним зв'язком поєднуються однорідні, граматично рівноправні, незалежні одне від одного прості речення у складносурядному або однорідні члени. Підрядний зв'язок у складнопідрядному реченні вказує на залежність підрядної частини від головної.

На думку М. В. Леонової, за допомогою сполучників “диференціюється характер незалежних і залежних відношень, визначається конкретна участь кожного з компонентів у формуванні семантики повідомлення”. Ті сполучники, що служать для поєднання граматично незалежних компонентів, називаються сурядними, а ті, що поєднують граматично залежні синтаксичні структури, – підрядними [24: 4].

Сполучники сурядності (coordinating conjunctions) виражають різні типи семантико-синтаксичних відношень – єднальні, зіставно-протиставні, розділові, градаційні та деякі ін. – і відповідно поділяються на групи:

1. Єднальні: *і(й), та (у значенні І), а (в значенні і), ні...ні, ані...ані*. Зауважимо, що сам термін "єднальні" є умовним, бо, власне, кожен сполучник з'єднує. Сполучники *і, й, та, а* вживаються і як одиничні, і як повторювані; сполучники *ні...ні, ані...ані* – тільки як повторювані. Наприклад: *Чужих два слова в пісні буде – і пісня вся тоді чужа*. [62] *Ні долі, ні волі у мене нема, Зосталася тільки надія одна* [61: 72].

2. Протиставні: *а, але, та (у значенні але), проте, зате, однак*. За допомогою цих сполучників виражаються відношення протиставлення або зіставлення, іноді з різними додатковими відтінками (невідповідності, обмеження, компенсації та ін.). Наприклад: *Здається ж, люди, все у них людське, але душа ще з дерева не злізла* [60]. *Говорив небагато, зате кожна фраза його була наче карбована, кожен дотик найвищого татунку*.

3. Розділові: *або, чи, або...або, чи...чи, то...то, не то...не то, чи то... чи то*. Ці сполучники частіше вживаються як повторювані. Речення з ними передають значення несумісності, взаємовиключення, чергування тощо. Наприклад: *Тільки Стрий не то шумить, не то журчить принадливо, котячи по камінню свої кришталеві води* [65: 325]. *Часом качка в повітрі дзвенить чи кажан проти місяця грає* [63].

4. Приєднувальні: *ще й, та й, також, причому, притому, навіть*. Приєднувальні зв'язки вказують на деяку нерівнозначність об'єднаних

конструкцій. Друга, приєднувана, частина містить якесь додаткове повідомлення. Наприклад: *Іншим стало слово, обпалене вогнем, загартоване в горнилі людських страждань, та й люди ніби стали іншими...*

5. Градаційні: *не лише – ай, не тільки – ай, не стільки – скільки, не те щоб – але, хоча й – але, не тільки – але й, не лише – але й*. Усі ці сполучники парні, за допомогою них передаються відношення градації, тобто підсилення, чи, навпаки, послаблення значення другого компонента порівняно з першим. Наприклад: *Не тільки в малярській роботі О. Довженка міцно позначилися пильні й уперті студії його в німецьких митців, але й в кіно він приніс із собою сталу художню культуру...*

Проте більш ґрунтовніша їх класифікація вміщена у підручнику за ред. А. П. Грищенка (автор розділу про сполучник І. М. Уздиган), де з'являється шоста група сполучників сурядності, а саме:

6. Пояснювально-уточнюючі: *або, себто, цебто, тобто, а саме, як-от*. Наприклад: *І він катапультиється, тобто вистрелює себе з літака разом з сидінням. Лелеки, або чорногузи, прилітають до нас навесні [10].*

Підрядні сполучники (subordinating conjunctions) вказують на одnobічні семантико-синтаксичні відношення між підрядною і головною частинами, акцентуючи при цьому увагу саме на відповідній функції підрядної частини. Підрядні сполучники, на відміну від сурядних, що не належать жодному з поєднаних компонентів, розміщені у підрядній частині і при структурній зміні завжди переміщуються разом з нею. За характером вираження ними семантико-синтаксичних відношень вони поділяються на такі групи:

1. Причинові: *бо, оскільки, тому що, через те що, у зв'язку з тим що, завдяки тому що*. Наприклад: *Всіма опанував піднесений настрій, бо ніщо сьогодні вже не загрожувало життю. Поет не боїться від ворога смерті, Бо вільная пісня не може умерти.*

2. Меті, або цільові: *щоб, аби, для того щоб, з тим щоб, за тим щоб*. Наприклад: *Хотіла б я піснею стати У сюю хвилину ясну, Щоб вільно по*

світі літати, Щоб вітер розносив луну. Пішла б і в неволю, аби доля прийшла.

3. Умовні: *якщо, як, якби, коли б, раз.* Наприклад: *Якби не було мрії, праця втратила б свою привабливість. Як слово не допоможе, то й кий не дошкулить.*

4. Допустові: *хоч, хоча, хай, нехай, незважаючи на те що, дарма що, правда.* Наприклад: *Дарма що сніг хрумкотить під ногами, весна своє бере. Не стануть святами ніколи будні, хоч як би там не мудрували трутні.* Допустові сполучники вказують на умову, незважаючи на яку або всупереч якій відбувається дія в головному реченні, і відповідають на питання *незважаючи на що?* Вони приєднуються до головного речення сполучниками *хоч, дарма що, як не, хай, хоча, незважаючи на те що.* Коли підрядне допустове речення стоїть перед головним, то між реченнями можуть бути протиставні сполучники *а, але, проте, зате, однак*

5. Часові: *коли, відколи, як тільки, ледве, скоро, доки, поки, з того часу як, до того як, перед тим як, після того як, перш ніж.* Наприклад: *Гни дерево, поки молоде, учи дітей, поки малі. Відколи пам'ятаю себе, я люблю вітряки, люблю посвисти їхніх крил, гудіння млинових жорен...*

6. Наслідкові: *так що, аж.* Наприклад: *В її серці все якось зміша-лось, скаламутилось, так що вона не знала, чи радіть, чи плакати.*

7. Порівняльні: *як, мов, мовби, немов, немовби, наче, неначе, начебто, ніби, нібито.* Наприклад: *Литаври мідні й музика органна в одно злились, як води у ріці. Над голубими вітряками плив журавлиний караван, неначе кликав у дорогу.*

8. Об'єктні, або з'ясувальні: *що, рідше як, ніби.* Подібні сполучники вказують на залежність підрядної частини з об'єктною функцією віддієслівного присудка головної частини. Наприклад: *Це означає, що праця повинна полонити серце, перетворитися на творчість, оточену ореолом краси, гордості, особистої гідності.*

На думку М. Я. Плющ, усі підрядні сполучники поділяються на два розряди – з'ясувальні й обставинні, а останні, у свою чергу, – на сполучники часу, мети, умови, допустовості, способу дії, порівняння, причини, міри і ступеня, наслідку [10].

За класифікацією К. Н. Качалової підрядні сполучники англійської мови, за характером вираження ними семантико-синтаксичних відношень поділяються на такі групи:

1. Часу: after, as, as long as, as soon as, before, hardly...when, no sooner...than, since, until (till), when, while. Наприклад: *After the steamer had left the port, we sent a telegram to the buyers.*

2. Причини: as, because, for, now (that), on the ground that, seeing (that), since. Наприклад: *I cannot do it now because I am very busy.*

3. Умови: if, in case, once, on condition, provided (that), providing (that), so (as) long as, supposing (that), unless. Наприклад: *I will lend you the book on condition (that) you return it on Monday.*

4. Мети: for fear that, lest, so that, that, in order that. Наприклад: *The invitations were sent out early that (in order that) the delegates might arrive in time for the conference.*

5. Образу дії: as, as if, as though, so...that, such...that. Наприклад: *There was such a storm that day that the steamer could not leave the port.*

6. Порівняння: as...as, (not) so...as, than. Наприклад: *The book is not so interesting as I thought.*

7. Наслідку: so that. Наприклад: *The loading of the goods was completed on Monday so that on Tuesday the steamer was able to leave the port.* В класифікаціях інших науковців ця група об'єднується зі сполучниками причини.

8. Допустові: in spite of the fact that, notwithstanding that, though (although). Наприклад: *He knows English perfectly though (although) he has never been to England* [17: 354].

Деякі науковці виділяють ще пояснювальні сполучники, що пов'язують два залежних компоненти, другий з яких конкретизує зміст першого. Цю функцію виконують сполучники *тобто, а саме, як-от, зокрема, цебто, або*, наприклад: *Г. Сковорода сам жив так, як учив, тобто зробив своїм учням не тільки книжки, але й подав практичну науку людині, як жити гармонійно в цьому світі*. Речення з пояснювальними сполучниками одні вчені зараховують до підрядних, інші – до сурядних, ще інші розглядають як перехідні випадки між сурядністю й підрядністю.

Отже, встановити чітку межу між сурядними і підрядними сполучниками іноді буває важко, бо той чи інший сполучник може вживатись у різних за характером синтаксичних зв'язків конструкціях. Так, сполучник хоч може з'єднувати як частини складнопідрядного речення (*Хоч руки гризло нам кайдання, але душа не знемогла*), так і однорідні члени у простому реченні (*Хоч їж, хоч дивись, а щоб ціле було і неголодний був*). Щодо першого з наведених прикладів, то М. В. Леонова вважає, що у допустових складнопідрядних реченнях сполучники підрядності “співвідносні з протиставними сполучниками сурядності головної частини” [24].

Сполучникова система української мови не є сталою в часовому вимірі, оскільки сполучники, як і будь-які інші граматичні одиниці, мають самобутній характер. Появу й становлення системи сполучників також пов'язують із розвитком літературної мови та постійною потребою якомога точніше передати семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами складних речень чи однорідними компонентами простих ускладнених речень [27].

Сполучники української мови привертали увагу лінгвістів у різних аспектах. Одним із перших був історичний аспект, спрямований на встановлення тих давніх форм, на основі яких різними способами постали теперішні сполучники. Питанням походження сполучників присвячені

дослідження Л. А. Булаховського [5], О. С. Мельничука [27] та ін., у яких представлено сполучникові засоби різних мовних епох.

Другий аспект пов'язаний із визначенням лінгвістичного статусу сполучника, тобто його місця в системі частиномовних чи нечастиномовних класів одиниць. Сполучники традиційно виділяють в окремий клас службових, або неповнозначних, частин мови, що виконують зв'язкову функцію, – поєднують члени речення та окремі речення. У 80-х роках минулого століття І. Р. Вихованець позбавив сполучники семантикограматичних ознак слова, вивів із системи частин мови як лексикограматичних класів слів і надав їм статусу аналітичних синтаксичних морфем, оскільки сполучники не мають лексичного значення, не можуть самостійно виконувати номінативну функцію, а виражають лише зв'язки й відношення між предметами та явищами дійсності, тобто семантику відношень, причому в поєднанні з повнозначними словами або синтаксичними конструкціями, не реалізують самостійно семантико-синтаксичних і формально-синтаксичних функцій членів речення та вживаються як одноморфемні, морфологічно не членовані граматичні одиниці. Пізніше І. Р. Вихованець уточнив морфемний статус сполучників і кваліфікував їх як слова-морфеми, тому що суто релятивними одиницями є лише первинні сполучники, а деякі вторинні сполучники ще зберігають тісний зв'язок зі своїми вихідними повнозначними словами, що вживаються в українській мові як виразники певних лексичних значень. На початку ХХІ століття цілісному вивченню сполучників української мови як окремого типу слів-морфем присвячено монографію „Сполучники української літературної мови” К. Г. Городенської [7].

Третій аспект певною мірою продовжує другий, оскільки передбачає аналіз граматичних функцій сполучників, передусім реалізацію ними ролей засобів поєднання однорідних членів у простому ускладненому реченні чи

предикативних частин у складному реченні та виразників певного типу семантико-синтаксичного відношення.

В українському мовознавстві виконані спеціальні дослідження семантико-синтаксичних відношень складносурядних речень, зокрема приєднувального (В. В. Жайворонок, Г. А. Коцюбовська, Н. В. Шульжук), зіставного (М. М. Греб), градаційного (К. Ф. Герман, Т. М. Спільник) та інших типів. Першу спробу систематизувати семантико-синтаксичні функції всіх сполучників української літературної мови зроблено в лексикографічній праці „Граматичний словник. Сполучники” К. Г. Городенської [7].

Четвертий аспект вивчення сполучників – найновіший і найперспективніший. Він зорієнтований на виявлення функціональної динаміки сполучників та на встановлення причин, що її зумовлюють. Зміни у функціонуванні сурядних і підрядних сполучників стали помітними з початку 90-х років ХХ ст. у багатьох стилях української літературної мови, що привернуло увагу дослідників до сполучників як окремого класу граматичних одиниць, здатних виконувати роль семантичних регуляторів різних типів відношень у простому ускладненому та складному реченнях.

Щодо вивчення сполучників зарубіжними науковцями, то цьому напрямку приділено значну увагу в лінгвістиці. Їх вивчали під численними назвами, такими як лінкери, координатори, маркери дискурсу, прагматичні маркери, дискурсивні коннектори та багато інших. Дійсно, сполучники відіграють важливу роль у дискурсі, оскільки вони використовуються як координатори для з'єднання "різних граматичних одиниць: речень, елементів речень, слів" [47; 51].

Сполучники вивчались з різних аспектів та привертали багато уваги в галузі лінгвістики. Д. Шиффрін називала сполучники дискурсивними маркерами, а Б. Фрейзер відносив їх до прагматичного класу лексичних виразів, відштовхуючись від основ прагматики.

Інші дослідники, такі як В. Рухота, Д. Блейкмор та інші, хто працював на засадах теорії відповідності, називали сполучники конвенціональними імплікатурами, або просто прагматичними маркерами.

В. Рухота також у своїй статті стверджує, що сполучники кодують різні значення і що вони можуть бути процесуальним пристроєм, тобто сполучники можуть кодувати поняття чи певні дії у свідомості.

Фактично, в рамках теорії релевантності Спербера та Вілсона, сполучники інтерпретуються “лінгвістично закодованим значенням і контекстуальними припущеннями, які донесені до слухача”, тоді як Холідей і Хасан трактують їх як “лінгвістичні засоби які створюють когезію” [50].

Як пояснює Дж. Карон, сполучники використовуються “для вираження різного роду відносин між висловлюваннями”. Далі автор зазначає, що існує полісемія сполучників у когнітивному сенсі та що інтерпретація сполучників має справу спочатку з семантичним значенням, а потім із прагматичними чинниками. Полісемію можна спостерігати в декількох значеннях певних сполучників. Однак, як зазначає Карон, якщо сполучники розглядати як такі, що мають значення та містять виключно прагматичні риси, “їх основна функція полягала б не в позначенні фактичних відносин між подіями або станами світу, а в виявленні аргументативних відносин між мовленнєвими актами (прагматика)”. У цьому випадку проблему полісемії сполучників можна легко вирішити. Крім того, їх слід сприймати як “маркери когнітивних операцій та інструменти для роботи з інформацією” [40: 706–707].

У статті Р. Карстон також подано більш докладніші відомості про прагматичні ефекти сполучників. Варто зазначити, що в рамках теорії релевантності Спербера та Вілсона “дискурсивні сполучники не сприймаються як інструменти зв’язку” [41: 692–698].

Сполучники також вивчалися з точки зору їх граматичних особливостей, функціональних особливостей та прихованих функцій [44].

1.2 Перекладацькі стратегії і тактики при відтворенні сполучників у сучасному перекладознавстві

Сполучники англійської мови виконують однакову функцію з українськими сполучниками, саме тому і їх визначення, як частини мови співпадає: сполучник (conjunction) – це службова частина мови, що зв'язує два слова, окремі незалежні речення в одному складносурядному або ж частини складнопідрядного речення. Сполучники не змінюють своєї форми, в реченні не виступають у якості певного члена речення і не використовуються самі по собі. Однією з відмінностей англійських сполучників є те, що вони часто мають однакові форми з прислівниками та прийменниками. Для того, щоб відрізнити їх, треба знати, яку функцію в реченні виконує кожна з цих частин мови. Сполучники ніколи не стають членами речення, як, наприклад, прислівники. Сполучники також не залежать та не поєднані з певним словом, як прийменники, вони тільки з'єднують слова, фрази та речення між собою. Сполучники часто стоять на початку речення, між двома простими реченнями в одному складному або ж між однорідними членами речення.

Перед початком аналізу причинових сполучників англійської мови потрібно вирішити проблему їх класифікації. Але можна сказати точно, що першим і основним критерієм поділу сполучників є їх диференціація за характером поєднання залежних і незалежних відношень, в чому і визначається конкретна участь кожного з компонентів у формуванні семантики повідомлення. Ті сполучники, що служать для поєднання граматично незалежних компонентів, називаються сурядними, а ті, що поєднують граматично залежні синтаксичні структури, – підрядними. Причинові сполучники безпосередньо належать до підрядних сполучників і виконуть функцію приєднання до головного речення підрядних речень

причини, які вказують на причину того, про що йдеться в головному реченні, і відповідають на питання *чому? через що? з якої причини?*

В класифікації К. Н. Качалової, яку було розглянуто в першому розділі, до підрядних сполучників причин англійської мови входять наступні: *as, because, because of, for, now (that), on the ground that, seeing (that), since* [17: 352].

Для порівняння варто розглянути ще одну класифікацію, а саме П. Херінга, який розділяє звичні сполучники причини за функцією на два типи, а саме на *subordinating conjunctions of cause: as, because, since* і *subordinating conjunctions of reason: in order that, so that*. Щоб зрозуміти, чи можна ототожнювати ці два типи сполучників, варто знайти різницю між *cause* і *reason*. Електронний словник Oxford Dictionary [57] пропонує такі визначення: *cause – is a person or thing that gives rise to an action, phenomenon, or condition*, що можна перекласти як *людина чи річ, яка породжує (є причиною) дію, явище чи стан*. *Reason – is a cause, explanation, or justification for an action or event*, що перекладається наступним чином – *привід, пояснення чи виправдання певної дії чи події*. Для остаточного висновку варто звернутися до англо-українського словника, укладеного В. Ф. Малишевим і О. Ю. Петраковським. Запропонованим перекладом *cause* є наступні варіанти 1) *причина*, 2) *привід*, 3) *мотив*, а для *reason* – 1) *причина*, 2) *привід*, 3) *підстава* [54]. Тож, проаналізувавши отриману інформацію, можна стверджувати що *subordinating conjunctions of cause* і *subordinating conjunctions of reason* у нашому розумінні ототожнюються, тобто мають синонімічну функцію додавання причинного речення до головного в складнопідрядних реченнях.

Для більш детального аналізу причинових сполучників в англomовному романі Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” ми об’єднаємо запропоновані варіанти з класифікацій К. Н. Качалової і П. Херінга, отримавши власну класифікацію: *subordinating conjunctions of reason*

(підрядні сполучники причини): *as, because, because of, for, now (that), so that, on the ground that, seeing (that), since*, якої і будемо дотримуватись в подальшому науковому дослідженні.

У процесі перекладу часто стає неможливим використати буквальный словниковий відповідник, і перекладач вимушений вдатися до перетворення внутрішньої форми слова чи словосполучення або ж до його повної заміни, тобто до перекладацької трансформації.

За визначенням, поданим у лінгвістичній енциклопедії О. О. Селіванової, трансформація – основа більшості прийомів перекладу, яка полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [36].

Взагалі цей термін використовується у багатьох галузях мовознавства і має безліч різноманітних визначень. Щоб дати визначення терміну «перекладацька трансформація» необхідно спочатку зрозуміти зміст, вкладений у нього. Різні вчені (Л. С. Бархударов, О. Д. Швейцер, Я. Й. Рецкер, В. Н. Комісаров, Л. К. Латишев, та ін.) по-різному інтерпритують це поняття. Наприклад, на думку Я. Й. Рецкера, трансформації є прийомами логічного мислення, які допомагають розкривати значення іншомовного слова в контексті і знайти йому відповідник, який не збігається зі словником [34].

Загалом, перекладацькі трансформації можна вважати міжмовними перетвореннями, перебудовою вихідного тексту, або заміною його елементів задля досягнення перекладацької адекватності та еквівалентності. Основними характерними рисами перекладацьких трансформацій є міжмовний характер та цілеспрямованість на досягнення адекватності перекладу.

На сьогодні існує безліч класифікацій перекладацьких трансформацій запропонованих різними авторами. Наприклад, Л. К. Латишев

(Латышев, 1980) класифікує перекладацькі трансформації за характером відхилення від міжмовних відповідностей, і поділяє їх на:

- 1) морфологічні – заміна однієї категоріальної форми іншими або кількома;
- 2) синтаксичні – зміна синтаксичної функції слів і словосполучень;
- 3) стилістичні – зміна стилістичного забарвлення відрізка тексту;
- 4) семантичні – зміна не лише форми вираження змісту, але і самого змісту, тобто, за допомогою яких описана ситуація;
- 5) змішані – лексико-семантичні та синтаксично-морфологічні.

Я. Й. Рецкер, у свою чергу, виділяє лише два види трансформації: граматичні, до яких належать заміни частин мови або членів речення, та лексичні, що включають конкретизацію, генералізацію, диференціацію значень, компенсацію втрат, що виникають у процесі перекладу [35].

Л. С. Бархударов у своїй класифікації розрізняє перекладацькі трансформації за формальними ознаками: перестановки, додавання, заміни, опущення. При цьому вчений підкреслює, що такий поділ є значною мірою приблизним і умовним [2].

Такі вчені, як А. М. Фітерман та Т. Р. Левицька у своїй спільній праці виділяють три типи перекладацьких трансформацій [22]:

- 1) граматичні трансформації, до яких відносяться перестановки, опущення і додавання, перебудови та заміни пропозицій;
- 2) стилістичні трансформації, до яких належать такі прийоми, як синонімічні заміни та описовий переклад, компенсація та інші види замін.
- 3) лексичні трансформації, які включають в себе заміну і додавання, конкретизацію і генералізацію понять.

Наступною розглянемо класифікацію О. Д. Швейцера, який розрізняє такі групи трансформацій [37]:

1) трансформації на компонентному рівні семантичної валентності у разі застосування різного роду замін. Наприклад, заміна морфологічних засобів лексичними, іншими морфологічними, синтаксичними або фразеологічними та інші;

2) трансформації, що здійснюються на референціальному рівні, тобто:

– конкретизація (або гіпонімічна трансформація);

– генералізація (гіперонімічна трансформація);

– заміна реалій (інтергіпонімічна трансформація);

– переклад за допомогою реметафоризації (синекдохічна трансформація);

– метонімічні трансформації;

– реметафоризації (заміни однієї метафори іншою);

– деметафоризації (заміни метафори її антиподом – неметафорою);

– комбінації вищезазначених трансформацій;

3) трансформації на стилістичному рівні – компресія і розширення. Під компресією мається на увазі еліпсис, семантичне стягнення, опущення надлишкових елементів і лексичне згортання.

Р. К. Міньяр-Білоручев [29] розглядає три типи трансформацій – лексичні, граматичні, семантичні:

1) до першого виду він відносить прийоми генералізації і конкретизації;

2) до другого – пасивізації, заміну частин мови і членів речення, об'єднання речень або їх членування;

3) до третього – метафоричні, синонімічні, метафоричні заміни, логічний розвиток понять, антонімічний переклад і прийом компенсації.

Слід також розглянути погляд іноземних лінгвістів, таких як Ж.-П. Віне та Ж. Дарбельне. Хоч вони і не говорять про різновиди перекладацьких трансформацій, але пропонують певні прийоми, які варто використовувати в ході перекладацької роботи. Так, у процесі непрямого перекладу зміст тексту

може спотворюватися або зовсім зникати, може навіть спостерігатися зміна норм мови у неправильному руслі. Це пов'язано з тим, що здійснити прямий переклад у цій ситуації неможливо.

Зважаючи на це, Ж. Дарбельне і Ж.-П. Віне висунули ідею про дві групи технічних прийомів, які використовуються під час перекладу (Віне, 1978):

1) прийоми прямого перекладу:

- дослівний переклад;
- калькування;
- запозичення;

2) прийоми непрямого перекладу:

- еквіваленція (передача змісту попереджувальних написів, прислів'їв, афоризмів іншими словами);
- транспозиція (заміна однієї частини мови іншою);
- адаптація (заміна деталей історії, що повідомляється, іншими);
- модуляція (зміна присутньої точки зору).

Між різними типами трансформацій немає глухої стіни, одні й ті ж трансформації можуть іноді являти собою спірний випадок, їх можна віднести до різних типів.

Для аналізу перекладацьких трансформацій для відтворення англійських причинових сполучників українською мовою у перекладі англomовного роману Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і Таємна Кімната” ми скористаємося класифікацією Я. Й. Рецкера, який виділяє два основних види перекладацьких трансформацій, а саме:

- Граматичні:
 - граматична заміна (grammatical replacement)
 - перестановка (transposition)
 - додавання (addition)
 - опущення (omission)

- Лексичні:
- генералізація (generalization)
- конкретизація (concretization)
- диференціація (differentiation)
- компенсація (compensation)
- цілісна перебудова (full rearrangement)
- смисловий розвиток (logical development)

Розглянемо ці види **граматичних перекладацьких трансформацій** більш детально. **Заміни** – один з самих розповсюджених видів граматичних трансформацій, що стосуються як морфології так і синтаксису. Прикладами замін можна вважати зміну роду і відмінку іменника, перехід з однини до множини, заміна пасивної конструкції активною чи навпаки, заміна інфінітивної чи герундіальної конструкції підрядним реченням і тому подібне. Модальні дієслова в англійській мові мають більшу палітру відтінків значень, яких не має український словник, отже при перекладі речень з модальними дієсловами доводиться замінювати відсутні слова найближчими за значенням. Замінюється граматична категорія часу, відсутня в українській граматиці: маємо на увазі перфектні та подовжені часи. Перелічені випадки не вичерпують списку граматичних замін. В цих трансформаціях приймають участь всі частини мови, всі члени речення і всі синтаксичні конструкції, що і пояснює їх чисельність і різноманітність.

Перестановки – вид граматичних трансформацій, який зводиться до зміни лінійного розташування елементів висловлювання, найчастіше – членів речення. Причини застосування перестановок полягають в різниці нормативних установок систем англійської і української мов (Латишев, 1986).

Додавання – граматична трансформація, при якій у перекладеному тексті з'являються нові лексичні елементи, експліцитно розкриваючи те, що в оригіналі виражено граматично. Так, система української граматики дозволяє

сформувати загальне питання одним смисловим дієсловом *Знаєте?*; граматична норма англійської мови потребує в цьому випадку додавання допоміжного дієслова та дотримання специфічного порядку слів: *Do you know?*

Опущення – вид граматичних трансформацій, протилежний **додаванню**. Мова йде про опущення в перекладі надлишкових мовних одиниць. В більшості випадків це елементи, які відносяться до структури мови: так, деякі займенники, вживання яких в англійському реченні рекомендоване системними правилами, будуть надлишковими в українському перекладі [2: 59].

У випадку **лексичних трансформацій** робиться заміна окремих лексичних одиниць мови-джерела такими лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словарними еквівалентами, але саме вони забезпечують адекватне розуміння перекладу. Лексичні перекладацькі трансформації необхідні, тому що обсяг значень лексичних одиниць мови-джерела і мови-перекладу рідко співпадає у всьому об'ємі значень [30: 49].

Варто розглянути їх більше детально. **Диференціація** значень являє собою таку перекладацьку трансформацію, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу [35: 18].

Конкретизація значення – це лексична трансформація, внаслідок якої слово (термін) ширшої семантики в оригіналі замінюється словом (терміном) вужчої семантики. В процесі перекладу лексичних елементів перекладні відповідники можуть утворюватися за рахунок не тільки звуження значення англійських слів, а й розширення значення. Протилежна за напрямком трансформації конкретизації, є **генералізація**, внаслідок якої слово із вужчим

значенням, що перекладається, замінюється у перекладі на слово із ширшим значенням, нерідко, гіпонімом [18: 60].

Смисловий розвиток є таким прийомом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається. Іноді відхилення в перекладі від оригіналу необхідно для досягнення адекватності перекладу, оскільки в мовах оригіналу та перекладу можуть діяти різні мовленнєві норми та існувати різні традиції мовлення [15].

Прийом **цілісної перебудови** являє собою різновид смислового розвитку, але у випадку цілісної перебудови до уваги беруться не елементи, а ціла форма (речення або навіть текст). Особливо багато подібних прикладів серед висловів усного мовлення: *Welcome!* – *Ласкаво просимо!* *Don't mention it.* – *Не має за що дякувати.* *Well done!* – *Молодець!* *That'll do.* – *Достатньо.* *Help yourself, please.* – *Пригощайтесь, будь ласка.*

Прийом семантичної **компенсації** виникає у першу чергу під час перекладу так званих культурних реалій країни мови оригіналу, аналогів яких не існує в країні мови перекладу [35].

1.3 Причинні сполучники як знаки службової частини мови крізь призму художнього дискурсу

Як наука, комунікативна лінгвістика почала активно формуватися в другій половині ХХ ст. і вже чітко окреслила свій предмет дослідження, зв'язки з іншими науками, формує власні методи аналізу.

Комунікативна лінгвістика – новий напрям сучасної науки про мову, предметом якого є процеси спілкування людей з використанням живої природної мови, а також з урахуванням наявних складових комунікації (фізичних, психологічних, соціальних, контекстних, ситуативних та ін.) [3: 8].

Серед основних питань комунікативної лінгвістики – питання про загальні закони комунікації, специфіку комунікації залежно від різних умов (соціальних, культурних тощо), структуру мови (мовного коду) у процесах спілкування, закономірності взаємодії мовних і позамовних засобів комунікації, залежність організації мовного коду від позамовних (ситуативних – у широкому сенсі слова) явищ, етапи і закономірності породження і сприйняття мовлення в різних комунікативних умовах, причини комунікативних невдач, а також про методи дослідження мови і засобів інших семіотичних систем у процесах комунікації [3: 9].

У сучасному мовознавстві велика увага приділяється дослідженню семантики й прагматики мовних одиниць, що пов'язано з необхідністю виявлення особливостей їх функціонування в процесі комунікації. Визнання соціальної природи мови в мовознавстві передбачає розгляд мовних одиниць з позиції суспільної приналежності мови, тобто як засобу людського спілкування [31: 234].

Ці питання вивчає комунікативна лінгвістика, що розглядає мову не як замкнуту в собі сутність, а як один з найважливіших компонентів суспільної практики людей, їх діяльності, спрямованої на спільне, колективне досягнення та перетворення світу. При вивченні мови як засобу комунікативної діяльності стає очевидним той факт, що мова є не тільки засобом передачі будь-якої інформації, але й засобом впливу на людину, засобом суб'єктивної оцінки навколишньої дійсності.

Поняття комунікативної діяльності в лінгвістичній прагматиці базується на розумінні висловлювання як дії адресанта, спрямованої на адресата. Будь-яка діяльність, у тому числі й мовленнєва, не може бути безпредметною [11].

Така діяльність передбачає наявність певної мети. При цьому адресант повинен не тільки передати адресатові інформацію, але й водночас вплинути на нього, для того щоб інформація була сприйнята згідно з задумом мовця.

Мовець, добираючи мовний матеріал, обов'язково повинен орієнтуватися на конкретного адресата. Таким чином, комунікативна діяльність передбачає наявність комунікативної мети, відповідних їй дій, способів і засобів їх передачі.

Питання мовленнєвого впливу на отримувача інформації відносяться багатьма сучасними лінгвістами до числа широко обговорюваних у сучасній прагматиці (Н. Д. Арутюнова, В. Г. Гак, О.Л. Каменська, Г. В. Колшанський, З. І. Хованська, А. Д. Белова, М. С. Чаковська, Є. Й. Шендельс та ін.).

При комунікативному підході до тексту головним чинником слід вважати його комунікативне призначення або, іншими словами, прагматичну сутність, в передачі предметно-логічної, естетичної, образної, емоційної та оцінної інформації [28: 5].

Комунікативний акт – найзагальніше поняття комунікативної лінгвістики й теорії спілкування; процес, який відбувається в певному місці, на пересіченні осей простору і часу, результатом якого є дискурс (текст). (Бацевич, 2004: 103) Кожен комунікативний акт має дві складові: комунікативну ситуацію і дискурс. *Ситуація* – фрагмент об'єктивно існуючої реальності, складовою якої є вербальний акт. *Дискурс* – вербалізована мовленнєво-мисленнєва діяльність, складовими якої є лінгвістичні (засоби мовного коду) й нелінгвістичні (засоби інших семіотичних систем) компоненти.

Комунікативний акт є сукупністю мовленнєвих актів, які виконуються індивідами назустріч один одному. Якщо в мовленнєвому акті акцент робиться на дію, то в комунікативному акті – на взаємодію адресата та адресанта. Комунікативний акт детермінується різними факторами, які можуть сприяти або заважати успішному спілкуванню. Такими факторами можуть бути, напр., відстань між комунікантами, їх взаємовідносинами, час, відведений на спілкування, наявність чи відсутність гомону. Коли розмова відбувається за несприятливих умов, то для досягнення взаєморозуміння

необхідне багаторазове повторення висловлення. Будь-який комунікативний акт – це взаємодія як мінімум двох осіб за допомогою засобів мовного коду. Важливу роль відіграє комунікативна інтенція. Комунікативна інтенція визначає і організовує зміст комунікативного акту. Без цього компонента спілкування не може існувати: у ньому не було б потреби. З іншого боку, комунікативна інтенція є одним із компонентів комунікативної стратегії, яка має психологічну природу та залежить від контексту комунікації та від характеристик її учасників [3: 107].

Розглядаючи сполучник, як частину мови з позиції теорії комунікативної лінгвістики, можна сказати, що він є невід’ємною складовою побудови успішного мовленнєвого акту. Сполучник дає змогу учасникам комунікативного акту досягти своєї інтенції, тобто мети, завдяки основним функціям – поєднання однорідних членів речення або приєднання різних частин речення, що в свою чергу творить зв’язність і логічність повідомлення. Стосовно підрядних сполучників, то завдяки їх функції приєднання підрядних речень причини, мети, наслідку, часу, умови, способу дії, міри, ступеня вони формують сильні логічні зв’язки між частинами повідомлення (речення) і значно збільшують шанси мовленнєвого акту буди успішним.

Висновки до розділу 1

1. Здійснивши огляд різних поглядів до вивчення сполучника, як частини мови, можна прийти до загального визначення – сполучник – це службова частина мови, яка служить для зв'язку однорідних членів речення та частин складного речення. Сполучники не мають власного лексичного значення і не можуть виконувати у реченні граматичну роль.

2. Різні вчені маюць різні погляди на класифікацію сполучників, однак можна прослідити певні закономірності цього процесу і визначити основні критерії, за якими сполучник класифікують, як частину мови, а саме: значення, будова, походження і спосіб.

3. Становлення системи сполучників пов'язане з розвитком літературної мови та постійною потребою якомога точніше передати семантико-синтаксичні відношення між предикативними частинами складних речень чи однорідними компонентами простих ускладнених речень.

4. Серед основних аспектів вивчення сполучників у сучасній лінгвістичній теорії можна виділити наступні: по-перше, це історичний аспект, тобто виявлення старих форм сполучника, завдяки яким і були сформовані сполучники сучасної мови, по-друге, це визначення місця сполучника в системі мови, по-третє, це аналіз граматичних функцій сполучника, і останнє, це виявлення функціональної динаміки сполучників.

5. Сполучники як сурядності, так і пядрядності є важливими інструментами формування зв'язності і логічності повідомлення при комунікативному акті.

РОЗДІЛ 2
ПРИЧИНОВІ СПОЛУЧНИКИ
У КОНТЕКСТ РІЗНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ПАРАДИГМ:
СТРУКТУРА, СЕМАНТИКА, ПРАГМАТИКА

2.1 Структурний потенціал причинових сполучників

Структурна лінгвістика – це така лінгвістика, яка розглядає мову як структуру і це поняття кладе в основу своїх теорій. “Структура, – як відзначає А. Зеленько, – це загальнонаукове поняття, яке застосовується в різних галузях знань. Категорія структури включає закономірні зв’язки наявні в об’єкті. Вона відображає найбільш суттєві ознаки внутрішніх і зовнішніх зв’язків об’єкта” [13: 147]. Поняття структури тісно пов’язане з поняттям системи. Система – ступінь взаємозв’язків між елементами системи, їх упорядкування. Тобто структура – певна система, що оперує закономірними зв’язками. Таким чином система і структура взаємопов’язані, але в методологічному аспекті ці категорії дають змогу вільно оперувати ними кожною окремо.

У ході проведеного дослідження було встановлено, що структурний потенціал причинових сполучників представлений двома структурами:

1) **однокомпонентні структури**, серед яких виокремлюємо такі причинні сполучники:

as:

(84) *As neither Dudley nor the hedge was in any way hurt, Aunt Petunia knew he hadn't really done magic, but he still had to duck as she aimed a heavy blow at his head with the soapy frying pan. (J.K.R.)*

(86) *As you know, underage wizards are not permitted to perform spells outside school. (J.K.R.)*

(87) “As our Mandrakes are only seedlings, their cries won’t kill yet”
(J.K.R.)

У представлених реченнях причинний сполучник *as* подано на початку речення.

(85) *You could just shake or nod,” he added hastily as Dobby’s head tilted worryingly close to the wall again.* (J.K.R.)

(89) “*But as all twelve of us have voted –*” (J.K.R.)

(90) *Then came a horrible melting feeling, as the skin all over his body bubbled like hot wax – and before his eyes, his hands began to grow, the fingers thickened, the nails broadened.* (J.K.R.)

(91) *This didn’t help, as Harry had never heard of such a place.* (J.K.R.)

(92) *But a moment later, he understood, as Snape unrolled today’s issue of the Evening Prophet.* (J.K.R.).

У представлених реченнях причинний сполучник *as* подано всередині речення.

because:

(6) *Ever since Harry had come home for the summer holidays, Uncle Vernon had been treating him like a bomb that might go off at any moment, because Harry Potter wasn’t a normal boy.* (J.K.R.)

(7) *There was a flurry of rumor about her disappearance when the rest of the school arrived back from their Christmas holidays, because of course everyone thought that she had been attacked.* (J.K.R.)

(8) *What did the Dursleys care if Harry lost his place on the House Quidditch team because he hadn’t practiced all summer?* (J.K.R.)

(9) *But he stopped quickly, because thinking about Hermione was painful.*
(J.K.R.)

(10) *look, can you tell them at Hogwarts that the Dursleys have locked me up and won’t let me come back, and obviously I can’t magic myself out, because the Ministry’ll think that’s the second spell I’ve done in three days, so –*” (J.K.R.)

(11) *Of course, it's very hard to convict anyone because no Muggle would admit their key keeps shrinking – they'll insist they just keep losing it. (J.K.R.)*

(12) *Fortunately no one saw this except Harry, because just then Ron's elder brother Percy walked in. (J.K.R.)*

since:

(59) *“Of course, Mother was slightly disappointed, but since I made her read Lockhart's books I think she's begun to see how useful it'll be to have a fully trained wizard in the family...” (J.K.R.)*

(60) *“Well, since the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I'd say it'd be ready in about a month, if we can get all the ingredients.” (J.K.R.)*

(61) *“But mostly, sir, life has improved for my kind since you triumphed over He-Who-Must-Not-Be-Named.” (J.K.R.)*

2) **двохкомпонентні структури**, серед яких виокремлюємо такі причинні сполучники:

because of:

(1) *People were still watching them, mainly because of Hedwig's continuing screeches. (J.K.R.)*

(2) *Ginny was among them, easily visible because of her vivid Weasley hair. (J.K.R.)*

(3) *“And we're not losing to Slytherin just because of a crazy Bludger! (J.K.R.)*

(4) *The castle was darker than it usually was in daytime because of the thick, swirling gray snow at every window. (J.K.R.)*

(5) *Harry hadn't had much sleep because of a late-running Quidditch practice the night before, and he hurried down to the Great Hall, slightly late. (J.K.R.);*

so that:

(54) *He himself fitted a cat-flap in the bedroom door, so that small amounts of food could be pushed inside three times a day. (J.K.R.)*

(55) *Mr. Weasley liked Harry to sit next to him at the dinner table so that he could bombard him with questions about life with Muggles, asking him to explain how things like plugs and the postal service worked. (J.K.R.)*

(56) *“Not a word to Molly,” he whispered to Harry as he opened the trunk and showed him how it had been magically expanded so that the luggage fitted easily. (J.K.R.)*

(57) *She and Ginny got into the front seat, which had been stretched so that it resembled a park bench. (J.K.R.)*

(58) *Five minutes after that, they skidded to a halt in the yard so that Fred could run in for his broomstick. (J.K.R.);*

now that:

(93) *Now that the Dursleys knew they weren't going to wake up as fruit bats, he had lost his only weapon. (J.K.R.)*

(94) *Now that Filch had stopped shouting, they could hear Myrtle's wails echoing off the bathroom walls. (J.K.R.)*

У ході проведеного дослідження було встановлено, що кожний із аналізованих причинних сполучників має свою синтаксичну функцію – **причинно-наслідкова функція**, яка чітко протезується у всіх запропонованих прикладах.

Наприклад, для **as**:

(86) *As you know, underage wizards are not permitted to perform spells outside school. (J.K.R.)*

(87) *“As our Mandrakes are only seedlings, their cries won't kill yet” (J.K.R.)*

(91) *This didn't help, as Harry had never heard of such a place. (J.K.R.)*

(92) *But a moment later, he understood, as Snape unrolled today's issue of the Evening Prophet.* (J.K.R.).

для **because**:

(8) *What did the Dursleys care if Harry lost his place on the House Quidditch team because he hadn't practiced all summer?* (J.K.R.)

(9) *But he stopped quickly, because thinking about Hermione was painful.* (J.K.R.)

для **since**:

(59) *"Of course, Mother was slightly disappointed, but since I made her read Lockhart's books I think she's begun to see how useful it'll be to have a fully trained wizard in the family..."* (J.K.R.)

(60) *"Well, since the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I'd say it'd be ready in about a month, if we can get all the ingredients."* (J.K.R.)

для **because of**:

(1) *People were still watching them, mainly because of Hedwig's continuing screeches.* (J.K.R.)

(2) *Ginny was among them, easily visible because of her vivid Weasley hair.* (J.K.R.)

для **so that**:

(54) *He himself fitted a cat-flap in the bedroom door, so that small amounts of food could be pushed inside three times a day.* (J.K.R.)

(55) *Mr. Weasley liked Harry to sit next to him at the dinner table so that he could bombard him with questions about life with Muggles, asking him to explain how things like plugs and the postal service worked.* (J.K.R.)

При цьому звертаємо увагу на те, що ступінь як причини, так і наслідку є абсолютно різним в кожному окремому випадку. У такий спосіб виокремлюємо два ступені – **близький ступінь** і **далекий ступінь прояву причинно-наслідкової функції**.

Близький ступінь прояву причинно-наслідкової функції є характерним для причинних сполучників, які представлені переважно в середині того чи іншого речення.

Наприклад, для **as**:

(91) *This didn't help, as Harry had never heard of such a place.* (J.K.R.)

(92) *But a moment later, he understood, as Snape unrolled today's issue of the Evening Prophet.* (J.K.R.).

для **because**:

(8) *What did the Dursleys care if Harry lost his place on the House Quidditch team because he hadn't practiced all summer?* (J.K.R.)

(9) *But he stopped quickly, because thinking about Hermione was painful.* (J.K.R.)

для **since**:

(59) *"Of course, Mother was slightly disappointed, but since I made her read Lockhart's books I think she's begun to see how useful it'll be to have a fully trained wizard in the family..."* (J.K.R.)

(60) *"Well, since the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I'd say it'd be ready in about a month, if we can get all the ingredients."* (J.K.R.)

для **because of**:

(1) *People were still watching them, mainly because of Hedwig's continuing screeches.* (J.K.R.)

(2) *Ginny was among them, easily visible because of her vivid Weasley hair.* (J.K.R.)

для **so that**:

(54) *He himself fitted a cat-flap in the bedroom door, so that small amounts of food could be pushed inside three times a day.* (J.K.R.)

(55) *Mr. Weasley liked Harry to sit next to him at the dinner table so that he could bombard him with questions about life with Muggles, asking him to explain how things like plugs and the postal service worked. (J.K.R.).*

Далекий ступінь прояву причинно-наслідкової функції є характерним для причинних сполучників, які представлені переважно на початку того чи іншого речення.

Наприклад, для **as**:

(84) *As neither Dudley nor the hedge was in any way hurt, Aunt Petunia knew he hadn't really done magic, but he still had to duck as she aimed a heavy blow at his head with the soapy frying pan. (J.K.R.)*

(86) *As you know, underage wizards are not permitted to perform spells outside school. (J.K.R.)*

(87) *"As our Mandrakes are only seedlings, their cries won't kill yet" (J.K.R.)*

для **now that**:

(93) *Now that the Dursleys knew they weren't going to wake up as fruit bats, he had lost his only weapon. (J.K.R.)*

(94) *Now that Filch had stopped shouting, they could hear Myrtle's wails echoing off the bathroom walls. (J.K.R.).*

Зразу зауважимо, що обчислити той чи інший спосіб не так просто, а потрібно звертатися до математичної лінгвістики, який дасть змогу окреслити правильний шлях дослідника і запропонувати статистичні методи їх верифікації.

У підсумку зазначимо, що **структурний потенціал причинових сполучників характеризується, з одного боку, однокомпонентними структурами**, серед яких виокремлюємо такі причинні сполучники: **as, because, since**, а з іншого боку, **двохкомпонентними структурами**, серед яких виокремлюємо такі причинні сполучники: **because of, so that, now that**. Усі причинні сполучники має свою синтаксичну функцію – **причинно-**

наслідкова функція, для якої можна виділити **близький ступінь прояву причинно-наслідкової функції**, що є характерним для причинних сполучників, які представлені переважно в середині того чи іншого речення: **as, because, since, because of, so that**, а також **далекий ступінь прояву причинно-наслідкової функції**, що є характерним для причинних сполучників, які представлені переважно на початку того чи іншого речення: **as, now that**.

2.2 Семантичний потенціал причинових сполучників

Розглядаючи причинові сполучники, необхідно зазначити, що кожний з них має свій семантичний потенціал, приклади для якого представимо нижче.

Англійський сполучник **as** має декілька різних значень. Зазвичай, ми використовуємо **as** коли одна подія відбувається, поки інша триває, тобто належить до підрядних сполучників часу, однак є ситуації, коли **as** приєднує підрядне причини і має схоже значення з **because**. Наприклад:

(84) *As neither Dudley nor the hedge was in any way hurt, Aunt Petunia knew he hadn't really done magic, but he still had to duck as she aimed a heavy blow at his head with the soapy frying pan. (J.K.R.)*

(85) *You could just shake or nod," he added hastily as Dobby's head tilted worryingly close to the wall again. (J.K.R.)*

(86) *As you know, underage wizards are not permitted to perform spells outside school. (J.K.R.)*

(87) *"As our Mandrakes are only seedlings, their cries won't kill yet" (J.K.R.)*

(89) *"But as all twelve of us have voted –" (J.K.R.)*

(90) *Then came a horrible melting feeling, as the skin all over his body bubbled like hot wax – and before his eyes, his hands began to grow, the fingers thickened, the nails broadened. (J.K.R.)*

Since, так само як і **as**, зазвичай використовується під час приєднання підрядного часу, проте в деяких випадках отримує значення сполучника **because**. Наприклад:

(59) *“Of course, Mother was slightly disappointed, but since I made her read Lockhart’s books I think she’s begun to see how useful it’ll be to have a fully trained wizard in the family...”* (J.K.R.)

(60) *“Well, since the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I’d say it’d be ready in about a month, if we can get all the ingredients.”* (J.K.R.)

(61) *“But mostly, sir, life has improved for my kind since you triumphed over He-Who-Must-Not-Be-Named.”* (J.K.R.)

Наступним розглянемо **because**, найбільш розповсюджений причиновий сполучник англійської мови. **Because**, як і **since** та **as** приєднує підрядне речення причини до головного. **Because** зустрічається частіше, ніж **as** і **since**, як у письмовій, так і в мовній формі. Коли ми використовуємо **because**, ми зосереджуємось на причині. Наприклад:

(49) *“I suppose the real reason Ginny Weasley’s like this is because she opened her heart and spilled all her secrets to an invisible stranger.”* (J.K.R.).

(50) *And Ginny had told me the whole school was buzzing because you could speak Parseltongue... (J.K.R.).*

(51) *“Everyone thought I was Slytherin’s heir for a while ... because I can speak Parseltongue...”* (J.K.R.).

(52) *“You can speak Parseltongue, Harry,” said Dumbledore calmly, “because Lord Voldemort – who is the last remaining descendant of Salazar Slytherin – can speak Parseltongue. (J.K.R.).*

Because часто розміщується на початку речення, особливо, коли ми хочемо акцентувати увагу на причині. Можна використовувати **because** у підрядному причини без головного речення, у розмовному стилі мовлення,

неофіційному письмі чи художній літературі, коли того потребує ситуація.

Наприклад:

(20) "Because they're here in person." (J.K.R.).

(25) "Because we were tired and wanted to go to bed." (J.K.R.).

(27) Because a cat was attacked right outside your front door on Halloween.
(J.K.R.).

(41) "Because Filch made me polish his shield about fifty times in detention" (J.K.R.)

Причинний сполучник **so that** часто використовується з модальними дієсловами (can, would, will, etc.). Цей сполучник більш притаманний розмовному стилю мовлення, аніж офіційному. Часто, в розмовному стилі **that** опускається без зміни функції сполучника. Коли ми говоримо про майбутнє, то після **so that** можна використати present simple or will/'ll.

Наприклад:

(54) He himself fitted a cat-flap in the bedroom door, so that small amounts of food could be pushed inside three times a day. (J.K.R.)

(55) Mr. Weasley liked Harry to sit next to him at the dinner table so that he could bombard him with questions about life with Muggles, asking him to explain how things like plugs and the postal service worked. (J.K.R.)

(56) "Not a word to Molly," he whispered to Harry as he opened the trunk and showed him how it had been magically expanded so that the luggage fitted easily. (J.K.R.)

(57) She and Ginny got into the front seat, which had been stretched so that it resembled a park bench. (J.K.R.)

(58) Five minutes after that, they skidded to a halt in the yard so that Fred could run in for his broomstick. (J.K.R.)

Стосовно сполучника причини **now that** можна зазначити, що від завжди стоїть на початку речення. В розмовному стилі мовлення **that** може опускатися, як і в **so that**. Наприклад:

(93) *Now that the Dursleys knew they weren't going to wake up as fruit bats, he had lost his only weapon.* (J.K.R.)

(94) *Now that Filch had stopped shouting, they could hear Myrtle's wails echoing off the bathroom walls.* (J.K.R.)

Такі підрядні сполучники причини, як **for, seeing (that), on the ground that**, або близькі до них за значенням **lest** та **considering** (які не фігурують в нашій класифікації) дуже рідно використовуються в розмовному стилі мовлення, а враховуючи той факт, що англomовний роман Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” – це твір для дітей, то ці сполучники не використовуються взагалі, для полегшення сприйняття тексту.

Окрім цього, можна виокремити низку семантичних функцій, відображених у семантиці причинних сполучників англійської мови, які простежуються в романі Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” – це генералізація значень і конкретизація значень.

Розглянемо приклади **генералізації значень**:

(84) *As neither Dudley nor the hedge was in any way hurt, Aunt Petunia knew he hadn't really done magic, but he still had to duck as she aimed a heavy blow at his head with the soapy frying pan.* (J.K.R.)

(86) *As you know, underage wizards are not permitted to perform spells outside school.* (J.K.R.)

(87) *“As our Mandrakes are only seedlings, their cries won't kill yet”* (J.K.R.)

(93) *Now that the Dursleys knew they weren't going to wake up as fruit bats, he had lost his only weapon.* (J.K.R.)

(94) *Now that Filch had stopped shouting, they could hear Myrtle's wails echoing off the bathroom walls.* (J.K.R.)

Подані причинні сполучники у своїй внутрішній формі передають генералізовані значення, адже намагаються представити інтенцію того, хто говорить у діалогічному або монологічному мовленні.

Розглянемо приклади **конкретизації значень**:

(54) *He himself fitted a cat-flap in the bedroom door, so that small amounts of food could be pushed inside three times a day. (J.K.R.)*

(55) *Mr. Weasley liked Harry to sit next to him at the dinner table so that he could bombard him with questions about life with Muggles, asking him to explain how things like plugs and the postal service worked. (J.K.R.)*

(56) *“Not a word to Molly,” he whispered to Harry as he opened the trunk and showed him how it had been magically expanded so that the luggage fitted easily. (J.K.R.)*

(57) *She and Ginny got into the front seat, which had been stretched so that it resembled a park bench. (J.K.R.)*

(58) *Five minutes after that, they skidded to a halt in the yard so that Fred could run in for his broomstick. (J.K.R.)*

У зазначених прикладах, ймовірно, простежується денотативне значення конкретизації, адже воно спрямоване на пояснення як причини, так і наслідку.

Як підсумок, можемо констатувати, що семантичний потенціал причинних сполучників характеризується різним ступенем інтенції, тобто має різний план змісту, що інколи ускладнює розуміння сутності самого речення, проте не втрачає функції причинно-наслідкової дії.

2.3 Комуникативно-прагматичний потенціал причинових сполучників

Розглянемо причинові сполучники як один із основних інструментів та засобів творення зв'язності (**когезії**) та цілісності (**когерентності**) тексту.

Когезія (англ. *cohesion*) – це структурна зв'язність тексту, лінійна внутрішня організація тексту, яка досягається за допомогою різних мовних одиниць. Зокрема, вона охоплює формально граматичні зв'язки, що існують всередині тексту між реченнями, надфразовими єдностями, абзацами.

Когерентність (англ. *coherence*) – смислова зв'язність, цілісність тексту, яка полягає у логіко-семантичній взаємозалежності складових тексту, що розуміється як результат певної комунікативної ситуації, та їх співвіднесеності із знаннями учасників даної комунікації (Кочан, 2008).

В залежності від типу зв'язку, який досягається між елементами тексту, виділяють такі види зв'язності:

- *формально-граматичні* (сполучники, займенники, прислівники, артиклі, числівники, дієприкметникові звороти);
- *логічні* (прислівники та інші лексичні засоби, які відповідають логіко-філософським поняттям послідовності, часу, простору та причинно-наслідкових відношень);
- *асоціативні* (ретроспекція, конотація, суб'єктна-оцінна модальність та інші особливості структури тексту);
- *образні* (розгорнута метафора та інші стилістичні прийоми, які вимагають творчого переосмислення зв'язків між явищами);
- *композиційно-структурні* (порушення послідовності та логічності викладу у вигляді авторського відступу, вставок, часового або просторового опису подій, не пов'язаних з головною темою тексту);

– *стилістичні* (повторення стилістичних прийомів – таких як метафора, персоніфікація, порівняння, паралелізм, хіазм – з метою особливої організації тексту);

– *ритмоутворюючі засоби когезії* (анжамбеман, рима та інші явища поетичних творів).

Зауважимо, що формально-граматичні та логічні засоби когезії легко декодуються читачем і переважають у текстах наукового, публіцистичного та ділового характеру [8: 138].

Окреме місце належить причиновим сполучникам, які виражають формально-граматичну зв'язність, серед яких:

(49) *“I suppose the real reason Ginny Weasley’s like this is because she opened her heart and spilled all her secrets to an invisible stranger.”* (J.K.R.).

(50) *And Ginny had told me the whole school was buzzing because you could speak Parseltongue...* (J.K.R.).

(54) *He himself fitted a cat-flap in the bedroom door, so that small amounts of food could be pushed inside three times a day.* (J.K.R.)

(55) *Mr. Weasley liked Harry to sit next to him at the dinner table so that he could bombard him with questions about life with Muggles, asking him to explain how things like plugs and the postal service worked.* (J.K.R.)

У представлених вище прикладах прослідуються, з одного боку, формальна зв'язність, а з іншого, – граматична, яка виражається у тому, що сполучники *because* і *so that* виконують синтаксичну функцію.

Розглядаючи суто структурно-граматичний та лексичний зв'язок між елементами тексту, англійські лінгвісти М. Холлідей і Р. Хасан виділяють п'ять засобів когезії, які можуть з'єднувати слова та речення, а саме *референцію, субстанцію, еліпсис, лексичну когезію і кон'юнкцію* (англ. *conjunction*), яка означає з'єднання елементів тексту за допомогою сполучників (*and, but, although, or*), коннекторів (*on the other hand, for this reason*) та навіть цілих речень [45].

Тож, проаналізувавши ці класифікації, можна дійти висновку, що сполучники є важливим *формально-граматичним* і *логічним* засобом творення *когезії* і *когерентності* в англomовному романі Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” і, в свою чергу, підрядні сполучники причини виступають інструментом логічного творення причинно-наслідкових відношень в тексті, поєднуючи підрядне речення причини з головним. Наприклад:

(18) *But that’s what the Seeker’s got to do, because a game of Quidditch doesn’t end until the Snitch has been caught.* (J.K.R.)

(26) *Fred turned my – my teddy bear into a great big filthy spider because I broke his toy broomstick.* (J.K.R.)

Серед основних питань комунікативної лінгвістики – питання про загальні закони комунікації, специфіку комунікації залежно від різних умов (соціальних, культурних тощо), структуру мови (мовного коду) у процесах спілкування, закономірності взаємодії мовних і позамовних засобів комунікації, залежність організації мовного коду від позамовних (ситуативних – у широкому сенсі слова) явищ, етапи і закономірності породження і сприйняття мовлення в різних комунікативних умовах, причини комунікативних невдач, а також про методи дослідження мови і засобів інших семіотичних систем у процесах комунікації [3: 9].

Комунікативний акт – найзагальніше поняття комунікативної лінгвістики й теорії спілкування; процес, який відбувається в певному місці, на пересіченні осей простору і часу, результатом якого є дискурс (текст). (Бацевич, 2004: 103) Кожен комунікативний акт має дві складові: комунікативну ситуацію і дискурс. *Ситуація* – фрагмент об’єктивно існуючої реальності, складовою якої є вербальний акт. *Дискурс* – вербалізована мовленнєво-мисленнєва діяльність, складовими якої є лінгвістичні (засоби мовного коду) й нелінгвістичні (засоби інших семіотичних систем) компоненти.

Комунікативний акт є сукупністю мовленнєвих актів, які виконуються індивідами назустріч один одному. Якщо в мовленнєвому акті акцент робиться на дію, то в комунікативному акті – на взаємодію адресата та адресанта. Комунікативний акт детермінується різними факторами, які можуть сприяти або заважати успішному спілкуванню. Такими факторами можуть бути, напр., відстань між комунікантами, їх взаємовідносинами, час, відведений на спілкування, наявність чи відсутність гомону. Коли розмова відбувається за несприятливих умов, то для досягнення взаєморозуміння необхідне багаторазове повторення висловлення. Будь-який комунікативний акт – це взаємодія як мінімум двох осіб за допомогою засобів мовного коду. Важливу роль відіграє комунікативна інтенція. Комунікативна інтенція визначає і організовує зміст комунікативного акту. Без цього компонента спілкування не може існувати: у ньому не було б потреби. З іншого боку, комунікативна інтенція є одним із компонентів комунікативної стратегії, яка має психологічну природу та залежить від контексту комунікації та від характеристик її учасників [3: 107].

Розглядаючи сполучник, як частину мови з позиції теорії комунікативної лінгвістики, можна сказати, що він є невід’ємною складовою побудови успішного мовленнєвого акту. Сполучник дає змогу учасникам комунікативного акту досягти своєї інтенції, тобто мети, завдяки основним функціям – поєднання однорідних членів речення або приєднання різних частин речення, що в свою чергу творить зв’язність і логічність повідомлення. Стосовно підрядних сполучників, то завдяки їх функції приєднання підрядних речень причини, мети, наслідку, часу, умови, способу дії, міри, ступеня вони формують сильні логічні зв’язки між частинами повідомлення (речення) і значно збільшують шанси мовленнєвого акту бути успішним.

У такий спосіб актуалізуються різні принципи кооперації в межах теорії комунікації, де П. Грайс запропонував іти від чотирьох максим:

максими кількості (бути інформативним, але не багатослівним):

(54) *He himself fitted a cat-flap in the bedroom door, so that small amounts of food could be pushed inside three times a day.* (J.K.R.)

(56) *“Not a word to Molly,” he whispered to Harry as he opened the trunk and showed him how it had been magically expanded so that the luggage fitted easily.* (J.K.R.)

максими якості (повідомлення має бути правдивим):

(18) *But that’s what the Seeker’s got to do, because a game of Quidditch doesn’t end until the Snitch has been caught.* (J.K.R.)

(26) *Fred turned my – my teddy bear into a great big filthy spider because I broke his toy broomstick.* (J.K.R.)

максими відносини (не можна відхилятися від теми):

(84) *As neither Dudley nor the hedge was in any way hurt, Aunt Petunia knew he hadn’t really done magic, but he still had to duck as she aimed a heavy blow at his head with the soapy frying pan.* (J.K.R.)

(85) *You could just shake or nod,” he added hastily as Dobby’s head tilted worryingly close to the wall again.* (J.K.R.)

(86) *As you know, underage wizards are not permitted to perform spells outside school.* (J.K.R.)

(87) *“As our Mandrakes are only seedlings, their cries won’t kill yet”* (J.K.R.)

максими способу (уникати двозначності і недомовленості):

(60) *“Well, since the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I’d say it’d be ready in about a month, if we can get all the ingredients.”* (J.K.R.)

(61) *“But mostly, sir, life has improved for my kind since you triumphed over He-Who-Must-Not-Be-Named.”* (J.K.R.)

Ці максими мовного спілкування є керівництвом до раціонального використання мови і якісно відрізняються від правил граматики. Якщо

порушення правил граматики свідчить про незнання мови, порушення мовних максим може бути сприйнято як сигнал про певні наміри мовця. В одній ситуації можливе використання декількох максим.

Висновки до розділу 2

Структурний потенціал причинових сполучників характеризується, з одного боку, однокомпонентними структурами, серед яких виокремлюємо такі причинні сполучники: *as*, *because*, *since*, а з іншого боку, двохкомпонентними структурами, серед яких виокремлюємо такі причинні сполучники: *because of*, *so that*, *now that*. Усі причинні сполучники має свою синтаксичну функцію – причинно-наслідкова функція, для якої можна виділити близький ступінь прояву причинно-наслідкової функції, що є характерним для причинних сполучників, які представлені переважно в середині того чи іншого речення: *as*, *because*, *since*, *because of*, *so that*, а також далекий ступінь прояву причинно-наслідкової функції, що є характерним для причинних сполучників, які представлені переважно на початку того чи іншого речення: *as*, *now that*.

Семантичний потенціал причинних сполучників може бути охарактеризований у такий спосіб: а) англійський сполучник *as* має декілька різних значень, який використовується, коли одна подія відбувається, поки інша триває, тобто належить до підрядних сполучників часу, однак є ситуації, коли *as* приєднує підрядне причини і має схоже значення з *because*; б) англійський сполучник *because*, найбільш розповсюджений причинний сполучник англійської мови. *Because*, як і *since* та *as* приєднує підрядне речення причини до головного; в) причинний сполучник *so that* часто використовується з модальними дієсловами (*can*, *would*, *will*, etc.), що характерний притаманний розмовному стилю мовлення, аніж офіційному; г) сполучник *now that* завжди стоїть на початку речення.

Комунікативно-прагматичний потенціал причинних сполучників засвідчив про те, що вони є важливим *формально-граматичним* і *логічним* засобом творення *когезії* і *когерентності* в англomовному романі Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” і, в свою чергу, підрядні сполучники причини виступають інструментом логічного творення причинно-наслідкових відношень в тексті, поєднуючи підрядне речення причини з головним.

РОЗДІЛ 3
ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИЧИНОВИХ СПОЛУЧНИКІВ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ
У РОМАНІ ДЖ. РОУЛІНГ «ГАРРІ ПОТТЕР І ТАЄМНА КІМНАТА»

3.1 Способи пошуку відповідників причинових сполучників у перекладі англomовного роману Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і Таємна Кімната”

Одним з найскладніших моментів у перекладі лексичних елементів є вибір одного лексичного елементу цільової мови з низки синонімів. Це зумовлено тим, що синоніми нерідко характеризуються тільки незначними семантичними і стилістичними відмінностями, які перекладачеві обов'язково потрібно знати для того, щоб зробити правильний вибір варіанта перекладу. Ця проблема більш притаманна самостійним частинам мови, які можуть виконувати синтаксичні ролі членів речення (підмет, присудок, додаток, означення та обставини) і мають граматичну вагу та своє лексичне значення. Стосовно службових частин мови, до яких і входить сполучник, то вони не виконують синтаксичних ролей у реченні, до них не можна поставити питань, вони є незмінюваними. Ці характеристики притаманні як сполучникам англійської мови, так і української. У зв'язку з цим при перекладі з'являються нові труднощі. При перекладі сполучників перекладач приділяє більшої уваги відтворенню функції сполучника та збереженню інтенції автора оригіналу, ніж підбору відповідника за лексичним значенням, яке у службових частин мови просто відсутнє. Перед безпосереднім аналізом відповідників причинових сполучників у перекладі англomовного роману Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і Таємна Кімната”, потрібно розглянути існуючі типи відповідників при перекладі для визначення найбільш характерного для наших випадків.

Основне завдання перекладача – створення адекватного перекладу, який відтворює як зміст, так і форму оригіналу засобами іншої мови. Основними сходами, які ведуть до цієї мети, є три типи закономірних відповідників – *еквіваленти, аналоги і описовий переклад*.

Еквівалент – це постійний рівнозначний відповідник певному слову або словосполученню в іншій мові, який в абсолютній більшості випадків не залежить від контексту. Еквівалентні відповідники як категорія принципово відрізняються від інших, тому що їх відносять до поняття мови, тоді як дві останні категорії – до поняття мовлення. Еквіваленти у процесі перекладу характеризуються своєю постійністю в перекладі й відносною належністю від оточення, контексту. Тож, в таких випадках перекладач дійсно позбавлений проблеми вибору відповідника.

В теорії та практиці перекладу існує двояке розуміння еквівалента. Зазвичай під цим терміном розуміється будь-яка відповідність слову або словосполученню оригіналу в певному тексті, інакше кажучи, будь-яка знайдена відповідність одиниці перекладу. Однак, найточнішим є інше визначення еквівалента: *еквівалентом є постійний рівнозначний відповідник, як правило, не залежний від контексту*. Саме еквіваленти допомагають перекладачеві зрозуміти значення оточуючого контексту і всього висловлювання в цілому, навіть якщо воно містить незнайомі слова.

Наприклад:

(9) *But he stopped quickly, because thinking about Hermione was painful.*
(J.K.R.) – Але раптом Гаррі затнувся, бо згадка про Герміону засмутила його.
(Дж.Р.).

(10) *look, can you tell them at Hogwarts that the Dursleys have locked me up and won't let me come back, and obviously I can't magic myself out, because the Ministry'll think that's the second spell I've done in three days, so –"* (J.K.R.)
– Слухай, ти не міг би розповісти у Гогвортсі, що Дурслі мене замкнули і не випускають? А я ж тепер не можу звільнитися з допомогою чарів, бо в

міністерстві подумують, що я за три дні аж двічі незаконно чарував, і тоді... (Дж.Р.).

(11) *Of course, it's very hard to convict anyone because no Muggle would admit their key keeps shrinking – they'll insist they just keep losing it.* (J.K.R.) – Звичайно, потім дуже важко натрапити на винуватця, бо маггл ніколи не зізнається, що його ключ постійно зменшується, а тільки наполягатиме, що просто загубив його. (Дж.Р.).

Коли слово є багатозначним, наприклад, іменник *set* – *комплект, набір, ряд, серія, сукупність, склад, коло, компанія, конфігурація, будова і т.д.*, жодне з них не можна вважати еквівалентом. Це *варіантні відповідники* або можливі **аналоги** – одного із декількох можливих синонімів. У будь-якому двомовному словнику іноземному слову звичайно відповідає декілька українських синонімів. Вибір слова з ряду синонімів при перекладі визначається контекстом. Таким чином, якщо еквівалент завжди один, то аналогів обов'язково повинно бути декілька.

Наприклад:

(40) *“Let's all throw books at Myrtle, because she can't feel it!”* (J.K.R.) – Жбурляйте всі книжками в Мірту! Вона однак нічого не відчуває! (Дж.Р.)

(41) *“Because Filch made me polish his shield about fifty times in detention”* (J.K.R.) – А звідти, що Філч примусив мене разів з п'ятдесят полірувати ту нагороду! (Дж.Р.)

Окрім еквівалентів та аналогів в двомовних словниках та при перекладі текстів застосовується ще один спосіб розкриття значення іншомовного слова - пояснювальний або описовий переклад. Як видно з назви, при цьому виді перекладу замість самого слова вживається його пояснення. Такий прийом перекладу або, точніше, інтерпретації слова звичайно застосовується в тих випадках, коли у словниковому складі мови, на яку робиться переклад немає ні еквівалента, ні аналогів, які відповідають значенню слова чи словосполучення оригіналу. Найчастіше описово перекладаються слова,

котрі позначають поняття або явища, які відсутні в нашому житті, а тому вони не мають в українській мові спеціальних слів для їх позначення.

Причинний сполучник *as* в перекладі має наступні відповідники: *бо, як, хоч, оскільки*. *Англо-український словник* (Малишев, Петраковський, 2002) пропонує такі варіанти перекладу сполучника *as*: *тому що, бо, оскільки*. Тож, відповідники *бо, оскільки* можна назвати найбільш придатними аналогами.

Бо вживається звичайно на початку підрядного речення, а іноді – після першого слова підрядного речення в значенні *тому що, через те що*, тобто виконує функцію приєднання підрядного причини.

Наприклад:

(91) *This didn't help, as Harry had never heard of such a place.* (J.K.R.) – Це мало допомогло, бо Гаррі ніколи не чув про таку алею. (Дж.Р.)

(92) *But a moment later, he understood, as Snape unrolled today's issue of the Evening Prophet.* (J.K.R.) – Але за мить йому все стало ясно, бо Снейп розгорнув свіжий номер "Вечірнього віщуна". (Дж.Р.)

Оскільки вживається в підрядних реченнях причини у значенні *тому що, через те що*.

Наприклад:

(87) *"As our Mandrakes are only seedlings, their cries won't kill yet"* (J.K.R.) – Оскільки наші паростки мандрагори зовсім маленькі, то їхні крики ще не смертельні. (Дж.Р.)

(88) *"And as Dumbledore has failed to stop these attacks –"* (J.K.R.) – А оскільки Дамблдор не спромігся припинити ці напади... (Дж.Р.)

(89) *"But as all twelve of us have voted –"* (J.K.R.) – Та оскільки ми всі дванадцятьоро проголосували... (Дж.Р.)

Не зважаючи на те, що у словникових відповідниках відсутній варіант перекладу **як**, проте його ми також можемо вважати аналогом, тому що він повністю повторює функцію сполучника оригіналу, а саме приєднує підрядні речення причини і відповідає за значенням сполучнику *оскільки*.

Наприклад:

(86) *As you know, underage wizards are not permitted to perform spells outside school.* (J.K.R.) – Як Вам відомо, неповнолітнім чарівникам не дозволено вдаватися до чарів за межами школи. (Дж.Р.)

Що стосується відповідника **хоч**, то він з'являється завдяки граматичній трансформації. **Хоч** як сполучник вживається на початку підрядного речення, сполучає порівняльно-допустове речення з головним; виражає припущення, певну межу, ступінь вияву чого-небудь або можливий наслідок чогось.

Наприклад:

(84) *As neither Dudley nor the hedge was in any way hurt, Aunt Petunia knew he hadn't really done magic, but he still had to duck as she aimed a heavy blow at his head with the soapy frying pan.* (J.K.R.) – Хоч ні Дадлі, ні живопліт абсолютно не постраждали, і тітка Петунія знала, що ті слова нічого не означають, Гаррі однаково ледве ухилився, коли вона мало не торохнула його по голові сковородою. (Дж.Р.).

Наступним розглянемо відповідники причинового сполучника **since**, якими є наступні слова: *коли, якщо, відтоді*. Словниковими відповідниками сполучника *since* є *через те що* і *оскільки*, саме тому, можна стверджувати, що відповідники в перекладі роману були створені завдяки граматичним трансформаціям.

Коли вживається на початку підрядного умовного речення або підрядного речення часу.

Наприклад:

(59) *“Of course, Mother was slightly disappointed, but since I made her read Lockhart's books I think she's begun to see how useful it'll be to have a fully trained wizard in the family...”* (J.K.R.) – Звичайно, мама спочатку була трохи розчарована, але коли я змусив її перечитати Локартові книжки, думаю, вона

почала розуміти, як корисно буде мати в родині чарівника з фаховою освітою. (Дж.Р.)

Якщо вживається для приєднання підрядних умовних речень до головного.

Наприклад:

(60) “*Well, since the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I’d say it’d be ready in about a month, if we can get all the ingredients.*” (J.K.R.) – Ну, якщо м’яту треба збирати при повному місяці, а мереживні крильця настоювати три тижні, то, гадаю, вона буде готова десь за місяць. Треба тільки дістати всі компоненти. (Дж.Р.)

Відтоді взагалі є прислівником зі значенням з *того часу, з тієї пори*.

Наприклад:

(61) “*But mostly, sir, life has improved for my kind since you triumphed over He-Who-Must-Not-Be-Named.*” (J.K.R.) – Але загалом, паничу, наше життя покращало відтоді, як ви перемогли Того–Кого–Не–Можна–Називати. (Дж.Р.)

Враховуючи те, що причиновий сполучник **because** є найбільш вживаним в романі, то кількість його відповідників також досить висока. Відповідниками *because* в тексті є *бо, бо через це, адже, тому що, однак, а звідти що, те що, бо якби*. Словник пропонує такі варіанти перекладу причинового сполучника *because*: *тому що, бо*, тож саме ці відповідники і є аналогами.

Бо виконує функцію приєднання підрядного причини.

Наприклад:

(46) *It had been hard to tell, because he clicked his pincers with every word he spoke.* (J.K.R.) – Розібрати слова було важко, бо, вимовляючи їх, він водночас клацав клешнями. (Дж.Р.)

(47) *But no one's died – because no one looked it straight in the eye.*
(J.K.R.) – Але ніхто не помер – бо ніхто не дивився йому просто в очі. (Дж.Р.)

(48) *I'd hidden because Olive Hornby was teasing me about my glasses.*
(J.K.R.) – Я сховалася, бо Олива Горнбі глузувала з моїх окулярів. (Дж.Р.)

(51) *“Everyone thought I was Slytherin's heir for a while ... because I can speak Parseltongue...”* (J.K.R.) – Певний час усі думали, що я спадкоємець Слизерина, бо я вмію говорити парселмовою. (Дж.Р.)

(52) *“You can speak Parseltongue, Harry,” said Dumbledore calmly, “because Lord Voldemort – who is the last remaining descendant of Salazar Slytherin – can speak Parseltongue.* (J.K.R.) – Гаррі, ти вмієш говорити парселмовою, спокійно пояснив Дамблдор, – бо Волдеморт – останній живий нащадок Салазара Слизерина – теж говорить парселмовою. (Дж.Р.)

Складений сполучник **тому що** також вживається для приєднання підрядного речення причини до головного.

Наприклад:

(53) *“It only put me in Gryffindor,” said Harry in a defeated voice, “because I asked not to go in Slytherin...”* (J.K.R.) – Він віддав мене у Грифіндор тільки тому, що я попросив не посилати мене у Слизерин, – розпачливо сказав Гаррі. (Дж.Р.)

Не зважаючи на те, що складені сполучники **бо через це, бо якби, а звідти що** не фігурують у словникових відповідниках, ми все одно можемо розглядати їх як аналоги причинового сполучника **because**, тому що вони виконують аналогічну функцію в реченні.

Також аналогом є **адже**, який поєднує підрядне речення причини з головним.

Наприклад:

(31) *As they walked out onto the field, a roar of noise greeted them; mainly cheers, because Ravenclaw and Hufflepuff were anxious to see Slytherin beaten, but the Slytherins in the crowd made their boos and hisses heard, too.* (J.K.R.) –

Коли грифіндорці виходили на поле, їх привітав гамір трибун; здебільшого лунали підбадьорливі вигуки, адже Рейвенклов і Гафелпаф бажали Слизеринові поразки. Проте слизеринці зняли теж чималий галас і засвистіли. (Дж.Р.)

Сполучник **однак** вживається при протиставленні головного речення підрядному допустовому, тобто такий відповідник це результат трансформації.

Наприклад:

(40) “*Let’s all throw books at Myrtle, because she can’t feel it!*” (J.K.R.) – Жбурляйте всі книжками в Мірту! Вона однак нічого не відчуває! (Дж.Р.)

Складений сполучник *because of* має однакову функцію зі причиновим сполучником *because*, але його відмінність в тому, що він потребує використання після себе іменника, займенника або герундія. Словник пропонує наступні переклади: *через, тому що*.

Відповідниками сполучника ***because of*** в романі виступають наступні слова: *за, тому що, через*.

Тож, ***тому що*** і ***через*** – це аналоги, не зважаючи на те, що *через* – це прийменник, що виражає причинові відношення. Вживається на означення причини чого-небудь, якоїсь дії.

Наприклад:

(1) *People were still watching them, mainly because of Hedwig’s continuing screeches.* (J.K.R.) – Вони й далі привертали увагу, здебільшого тому, що Гедвіга ще й досі не вгамувалася. (Дж.Р.).

Схожим є відповідник ***за***, який є прийменником, що виражає причинові відношення і вживається при вказуванні на причину, підставу якої-небудь дії або стану.

Наприклад:

(2) *Ginny was among them, easily visible because of her vivid Weasley hair.* (J.K.R.) – Там була й Джіні, яку відразу можна було помітити за яскравим візлівським волоссям. (Дж.Р.)

Словниковими відповідниками сполучника *so that* є: *мож, що, так що, щоб.* У романі відповідниками є: *так що, що аж, бо, навіть, щоб, щоб тільки, від чого, що вже, і, мож.*

Навіть – це частка, яка вживається для виділення і підсилення значення того слова або словосполучення, якого стосується, а у значенні сполучника приєднує члени речення або речення і, крім підсилювального відтінку, часто вносить ще відтінок несподіваності.

Наприклад:

(76) *With Dumbledore gone, fear had spread as never before, so that the sun warming the castle walls outside seemed to stop at the mullioned windows.* (J.K.R.) – Коли не стало Дамблдора, скрізь поширився небувалий страх. Навіть сонце, нагріваючи замкові мури, мовби боялося зазирнути у віконні шиби. (Дж.Р.)

Сполучник *мож* вживається звичайно на початку речення, в якому підсумовується щось, робиться висновок з попереднього, з якогось повідомлення, з чогось сказаного; наближається за знач. до спол. **таким чином, отже.**

Наприклад:

(74) *Wood was insisting on team practices every night after dinner, so that Harry barely had time for anything but Quidditch and homework.* (J.K.R.) – Вуд наполягав на щоденних тренуваннях після вечері, тож Гаррі майже не лишалося часу на щось інше, окрім квідичу й домашніх завдань. (Дж.Р.)

I як єднальний сполучник вживається для поєднання двох рівноправних синтаксичних одиниць.

Now that – досить рідно використовується у значенні причинового сполучника і словники пропонують переклад, який стосується часових відношень, а саме *тепер коли*, який і є відповідником в романі.

В інших випадках використання *now that* відбувається трансформація опущення, або речення з ним взагалі перебудовуються при перекладі.

3.2 Перекладацькі трансформації при відтворенні англомовних причинових сполучників українською мовою

У ході проведеного дослідження було встановлено як граматичні, так і лексичні перекладацькі трансформації.

Розглянемо випадки **граматичних перекладацьких трансформацій** причинових сполучників у перекладі англомовного роману Дж. Роулінг “Гаррі Поттер і Таємна Кімната”.

Першим для аналізу візьмемо англійський сполучник причини **because of** і розглянемо випадки його трансформації на прикладах:

(2) *Ginny was among them, easily visible because of her vivid Weasley hair.*
(J.K.R.) – Там була й Джіні, яку відразу можна було помітити за яскравим візлівським волоссям. (Дж.Р.)

В оригіналі для вираження причинності використано сполучник **because of**, який було перекладено прийменником *за*, котрий виражає причинове відношення і вживається при вказуванні на причину, підставу якої-небудь дії або стану. Тобто, при перекладі причинність було збережено, але відбулася граматична заміна (grammatical replacement) частини мови на іншу, в результаті чого сполучник став прийменником.

Наприклад:

(3) *“And we’re not losing to Slytherin just because of a crazy Bludger!”*
(J.K.R.) – А ми не повинні програти Слизеринові через якогось скаженого бладжера! (Дж.Р.)

Цей приклад досить схожий на попередній, тут так само, при граматичній заміні (grammatical replacement) причиновий сполучник **because of** став прийменником *через*, який виражає причинове відношення і вживається на означення причини чого-небудь, якоїсь дії, але особливістю цього прикладу є те, що прийменник *через* потребує подальшого вживання знахідного відмінка, а прийменник *за* – орудного.

(4) *The castle was darker than it usually was in daytime because of the thick, swirling gray snow at every window.* (J.K.R.) – Через лапятий сірий сніг, що кружляв за вікнами замку, було темніше, ніж звичайно. (Дж.Р.)

У цьому прикладі ми можемо спостерігати граматичну перестановку (grammatical transposition) частин речення і, у зв'язку з цим, зміну позиції аналізованої одиниці. Англійський сполучник **because of** зазнав граматичної заміни (grammatical replacement) і в перекладі став прийменником *через* зі збереженим причиновим відношенням.

(5) *Harry hadn't had much sleep because of a late-running Quidditch practice the night before, and he hurried down to the Great Hall, slightly late.* (J.K.R.) – Вчорашнє тренування з квідичу затяглося допізна, тож Гаррі прибіг у Велику залу з невеличким запізненням. (Дж.Р.)

Через відсутність перекладу значної смислової частини оригінального речення (*Harry hadn't had much sleep **because of***), що формувала умови причинності, у перекладі сполучник **because of** опускається (omission).

Нашою наступною одиницею аналізу буде причиновий сполучник **because**, який можна охарактеризувати високою частотою використання та стійкістю у перекладі, однак, за певних умов, перекладач вимушений прибігати до граматичних і лексичних трансформацій.

(7) *There was a flurry of rumor about her disappearance when the rest of the school arrived back from their Christmas holidays, because of course everyone thought that she had been attacked.* (J.K.R.) – Її зникнення породило море чуток

серед учнів, які повернулися з різдвяних канікул. Усі, звичайно, думали, що на неї вчинено напад. (Дж.Р.).

В оригіналі ми спостерігаємо складнопідрядне речення з підрядними причини, поєднане сполучником **because**. У перекладі сполучник **because** опускається (omission) тому, що речення зі складнопідрядного перетворюється на два простих ускладнених речення (grammatical division) зі збереженням причинності, завдяки імпліцитному значенню прислівника **звичайно**.

(8) *What did the Dursleys care if Harry lost his place on the House Quidditch team because he hadn't practiced all summer?* (J.K.R.) – Хіба Дурслів обходило, що Гаррі не виконає домашніх завдань і що, не тренувавшись усе літо, він може втратити місце в команді? (Дж.Р.)

Через значну граматичну перестановку (grammatical transposition) частин речення і логічний розвиток (logical development) з додаванням цілої фрази (*Гаррі не виконає домашніх завдань*) потреба перекладати причинний сполучник **because** зникла, саме тому він був опущений (omission).

Випадки використання трансформації опущення **because** можна спостерігати і в наступних прикладах:

(14) *He's not even that good, it's just because he's famous ... famous for having a stupid scar on his forehead...* (J.K.R.) – Кароче, він не такий уже й класний ловець, просто відомий... Відомий, бо має той жлобський шрам на чолі. (Дж.Р.)

Сполучник причини **because** опускається (omission) для запобігання нагромадженню смислово-насичених слів у реченні, а причинність зберігається завдяки підсилюючій частці **просто**.

(16) *Natural to want a bit more once you've had that first taste – and I blame myself for giving you that, because it was bound to go to your head – but see here, young man, you can't start flying cars to try and get yourself noticed.* (J.K.R.) – Природна річ – прагнути більшого, коли скуштував уперше, і я сам

винен, що почастивав тебе цим трунком, який ударив тобі в голову, але зрозумій, юначе: не можна літати машинами тільки задля того, щоб привернути до себе увагу. (Дж.Р.).

У цьому випадку сполучник причини **because** опускається (omission) без збереження причинності.

(19) *Now, I wanted a quick talk with you all before we actually get onto the field, because I spent the summer devising a whole new training program, which I really think will make all the difference...* (J.K.R.) – Що ж, я хотів трохи поговорити з вами, перш аніж ми вийдемо на поле. Цього літа я розробив цілком нову тренувальну програму, завдяки якій, мені здається, ми багато чого досягнемо... (Дж.Р.)

У зв'язку з граматичним членуванням речення (grammatical division) потреба поєднання частин складнопідрядного причинного речення зникає, саме тому сполучник причини **because** опускається (omission).

(29) *"We don't have to worry about that yet, though, because we add those bits last."* (J.K.R.) – Цим зараз не треба перейматися, ті частинки додають аж наприкінці. (Дж.Р.).

Сполучник причини **because** опускається (omission), бо причинність зрозуміла з контексту.

В деяких випадках сполучник **because** не опускається, навіть при граматичному членуванні складнопідрядного речення, а трансформується в іншу частину мови. Збереження причинності залежить від комунікативної задачі, яку ставить перед собою перекладач. Наприклад:

(40) *"Let's all throw books at Myrtle, because she can't feel it!"* (J.K.R.) – Жбурляйте всі книжками в Мірту! Вона однак нічого не відчуває! (Дж.Р.)

У цьому разі сполучник **because** зазнав граматичної заміни (grammatical replacement) і перетворився на прислівник **однак** у значенні *все одно, так чи інакше* зі збереженням функції причинності.

(41) “*Because Filch made me polish his shield about fifty times in detention*” (J.K.R.) – А звідти, що Філч примусив мене разів з п’ятдесят полірувати ту нагороду! (Дж.Р.)

Такий переклад сполучника **because** зумовлений контекстом. При граматичній заміні (grammatical replacement), в результаті ми отримали прислівниковий вираз **А** **звідти, що**, де **А** – це сполучник, який виконує функцію приєднання до того чи іншого слова в реченні наступне речення або члени речення, які розвивають, доповнюють висловлену думку. У цьому випадку приєднується прислівник **звідти** у значенні з *того джерела* з подальшим використанням з’ясувального сполучника **що**.

(44) *Tom Riddle had turned Hagrid in because he was faced with the prospect of a Muggle orphanage if the school closed.* (J.K.R.) – Том Редл доніс на Гегріда, бо, якби школу закрили, він мав би повертатися у маглівський сиротинець. (Дж.Р.).

Можна було б сказати, що в наведеному випадку сполучник **because** має словниковий переклад сполучником причини **бо**, однак тут відбувається граматична заміна (grammatical replacement) на сполучник умови **якби**, який приєднує підрядні умовні речення. Тобто, причинність оригінального речення трансформується в умовність при перекладі.

(45) *The Gryffindor common room was always very crowded these days, because from six o’clock onward the Gryffindors had nowhere else to go.* (J.K.R.) – У грифіндорській вітальні тепер завжди було повно учнів, що не мали права нікуди виходити після шостої вечора. (Дж.Р.).

Причиновий сполучник **because** граматично замінився (grammatical replacement) на з’ясувальний сполучник **що**, який у цьому випадку приєднує підрядне підметове речення. За схожих умов сполучник **because** трансформується в сполучник **що** і в наступних прикладах:

(49) “*I suppose the real reason Ginny Weasley’s like this is because she opened her heart and spilled all her secrets to an invisible stranger.*” (J.K.R.) –

Думаю, справжньою причиною було те, що вона розкрила своє серце й вибовкала усі свої таємниці невидимому незнайомцю. (Дж.Р.)

Ситуація схожа на попередній приклад, однак функція сполучника **що** значно відрізняється від попередника. Незважаючи на граматичну заміну (grammatical replacement) в перекладі збережено причинність. З'ясувальний сполучник **що** виконує функцію приєднання підрядного додаткового речення, в якому з'ясовується причина, привід, мотиви якоїсь дії.

(50) *And Ginny had told me the whole school was buzzing because you could speak Parseltongue...* (J.K.R.) – А ще Джіні розповіла, що вся школа аж гуде про те, що ти володієш парселмовою. (Дж.Р.)

Цей приклад повністю співпадає з попереднім, тобто трансформація **because** призвела до збереження причинності, але вираженої іншим з'ясувальним сполучником **що** з функцією приєднання підрядного додаткового речення, в якому з'ясовується причина, привід, мотиви якоїсь дії.

Далі ми розглянемо випадки трансформації сполучника *since*, який, виконуючи причинну функцію, зазвичай перекладається як оскільки, але при граматичній заміні (grammatical replacement) втрачає причинність, і, скоріш за все, виконує часову функцію.

(59) *“Of course, Mother was slightly disappointed, but since I made her read Lockhart’s books I think she’s begun to see how useful it’ll be to have a fully trained wizard in the family...”* (J.K.R.) – Звичайно, мама спочатку була трохи розчарована, але коли я змусив її перечитати Локартові книжки, думаю, вона почала розуміти, як корисно буде мати в родині чарівника з фаховою освітою. (Дж.Р.)

(61) *“But mostly, sir, life has improved for my kind since you triumphed over He-Who-Must-Not-Be-Named.”* (J.K.R.) – Але загалом, паничу, наше життя покращало відтоді, як ви перемогли Того–Кого–Не–Можна–Називати. (Дж.Р.)

Як ми бачимо, у двох наведених випадках причиновий сполучник **since** зазнає граматичної заміни (grammatical replacement), але в першому прикладі в перекладі з'являється сполучник часу **коли**, а в другому ми спостерігаємо часовий прислівник **відтоді** у значенні з *того часу, з тієї пори*.

(60) “*Well, since the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I'd say it'd be ready in about a month, if we can get all the ingredients.*” (J.K.R.) – Ну, якщо м'яту треба збирати при повному місяці, а мереживні крильця настоювати три тижні, то, гадаю, вона буде готова десь за місяць. Треба тільки дістати всі компоненти. (Дж.Р.).

Тут, при граматичній заміні (grammatical replacement) зникає причинність і сполучник **since** трансформується в сполучник умови **якщо**, який вживається для приєднання підрядного умовного речення до головного. Також, в кінці перекладеного речення можна спостерігати граматичне членування речення, одна це ніяк не впливає на трансформацію причинового сполучника.

Проаналізувавши використання англійського причинового сполучника **so that**, можна сказати, що у більшості випадків його трансформації при перекладі прослідковується граматична заміна на з'ясувальний сполучник **щоб**, який в українській мові приєднує підрядні речення мети. Звідси, в наступних прикладах причинність змінюється на мету певної дії:

(68) *Ernie lowered his voice mysteriously, the Hufflepuffs bent closer, and Harry edged nearer so that he could catch Ernie's words.* (J.K.R.) – Ерні загадково стишив голос, гафелпафці підсунулися ближче, і Гаррі теж підступив на крок, щоб почути слова Ерні. (Дж.Р.).

(70) “*Positive,*” said Hermione, shirting Scabbers the rat so that she could sit down on the end of Ron's four-poster. (J.K.R.) – Абсолютно! – сказала Герміона, відганяючи пацючка Скеберса, щоб присісти на краєчку ліжка. (Дж.Р.).

(83) *“I decided to leave behind a diary, preserving my sixteen-year-old self in its pages, so that one day, with luck, I would be able to lead another in my footsteps, and finish Salazar Slytherin’s noble work.”* (J.K.R.) – Я вирішив лишити щоденник, який збереже на своїх сторінках мене шістнадцятирічного. Щоб тоді одного дня, якщо пощастить, отримати змогу повести когось за собою й завершити велику справу Салазара Слизерина. (Дж.Р.).

Проте, в останньому прикладі відбувається граматичне членування складнопідрядного речення (grammatical division) і трансформований сполучник мети **щоб** вже не з’єднує підрядну частину речення з головною, при цьому все ще виконуючи функцію мети, контекстуально зв’язуючи два незалежні речення.

(56) *“Not a word to Molly,” he whispered to Harry as he opened the trunk and showed him how it had been magically expanded so that the luggage fitted easily.* (J.K.R.) – Нічого не кажи Молі, – прошепотів він Гаррі, відкриваючи багажник. Чарами він розширив його так, що великі валізи легко вмістилися. (Дж.Р.)

У цьому прикладі після граматичного членування (grammatical division) оригінального речення ми отримали складнопідрядне речення, у якому причиновий сполучник **so that** через граматичну заміну (grammatical replacement) став прислівником **так, що**, який означає спосіб дії і має значення *таким чином, таким способом*. Зазвичай цей прислівник вживається в головному реченні у функції співвідношення слова з наступним уточненням його в додатковому підрядному реченні.

(57) *She and Ginny got into the front seat, which had been stretched so that it resembled a park bench.* (J.K.R.) – Вона разом із Джіні вместилися на передньому сидінні, яке було таке видовжене, що аж нагадувало лавку в якомусь парку. (Дж.Р.).

Тут причинний сполучник **so that** через граматичну заміну (grammatical replacement) трансформується у сполучник **що аж**, який приєднує підрядне речення, що характеризує ступінь впливу дії, стану, або ознаки.

Аналізуючи причинний сполучник **as**, ми дійшли висновку, що в більшості випадків він не зазнає трансформацій і при перекладі зберігає причинну функцію, і перекладається як причинні сполучники **оскільки** чи **бо**. Але, що стосується причинного сполучника **now that**, то в деяких випадках він підвержений опущенню (omission) через відсутність потреби передати причинність в перекладі:

(94) *Now that Filch had stopped shouting, they could hear Myrtle's wails echoing off the bathroom walls.* (J.K.R.) – Крик Філча змінився Міртиними завиваннями. (Дж.Р.)

Опущення **now that** відбулося по причині цілісної перебудови (full rearrangement) вихідного речення – складнопідрядне речення оригіналу стало простим реченням в перекладі.

Здійснений аналіз дає змогу дійти до висновку, що причинним сполучникам при перекладі з англійської мови на українську більш характерні граматичні трансформації, такі як граматична заміна (grammatical replacement), перестановка (transposition), опущення (omission) і в деяких випадках додавання (addition). Причиною цього є те, що завдяки цим трансформаціям перекладач здатний досягти поставлених комунікативних задач і адекватності перекладу.

Що стосується лексичних трансформацій, то причинним сполучникам не характерний цей вид перетворень і вони або відсутні, або трансформують не конкретний сполучник, а його оточення – контекст. Саме це може стати причиною подальшої граматичної трансформації сполучника, залежно від задачі при трансформації речення, або навіть тексту, в якому функціонує сполучник. Наприклад, при цілісній перебудові (full rearrangement) речення,

часто зникає потреба передавати причинність, як і потреба перекладати сполучник, який і слугував основним інструментом, яким виражає причину, саме тому він опускається (omission). Такі типи лексичних трансформацій, як генералізація (generalization), конкретизація (concretization), диференціація (differentiation) та компенсація (compensation) взагалі відсутні при перекладі причинових сполучників у нашому досліджуваному тексті. Причиною цього є той факт, що сполучник – це функціональна (службова) частина мови і на відміну від повнозначних слів, йому не властива номінативна функція, тобто він не виступає назвами предметів, дій, ознак, кількості, а тому на питання не відповідає і не буває членом речення.

3.3 Кількісне обчислення результатів дослідження причинових сполучників у художньому дискурсі

Для підрахунку частоти використання граматичних та лексичних трансформацій ми опрацювали англomовний роман Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” і його переклад В. Є. Морозова на українську мову і, згідно з класифікацією С. Є. Максимова (Максимов, 2006), роман належить до художнього стилю мовлення. Загальна кількість опрацьованих випадків використання причинових сполучників і їх перекладів у романі складає 96 одиниць, 42 з яких перекладено з використанням трансформацій, тобто 44% від загальної кількості.

Підрахуємо кожний причиновий сполучник окремо:

– **because of** – загальна кількість – 5, з них трансформацією перекладено 4, тобто 80%.

– **because** – загальна кількість – 50, з них трансформацією перекладено 14, тобто 28%.

– **since** – загальна кількість – 3, кожний випадок перекладено трансформацією, тобто 100%.

– **so that** – загальна кількість – 27, з них трансформацією перекладено 12, тобто 44%.

– **as** – загальна кількість – 9, трансформацією перекладено 3, 33%.

– **now that** – загальна кількість – 2, кожний випадок перекладено трансформацією, тобто 100%.

Проаналізувавши текст оригіналу та перекладу та зробивши певні підрахунки, ми дійшли висновку, що кількість використаних граматичних трансформацій є такою – найбільш вживаною граматичною трансформацією виявилася заміна частин мови (*grammatical replacement*), що склала майже 53% використання при перекладі, на другому місці – опущення (*omission*) (33%), на третьому – перестановка (*transposition*) (8%), а на четвертому – трансформація додавання (*addition*), що склала лише 2%.

Щодо лексичних трансформацій, то їх кількісні показники дуже низькі, а саме 4% від всієї кількості трансформацій, 2% складає цілісна перебудова (*full rearrangement*) і 2% - смисловий розвиток (*logical development*).

Необхідно зазначити, що перекладацькі трансформації в “чистому вигляді” зустрічаються нечасто. Як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто, наприклад, перестановка супроводжується заміною, граматична трансформація зазвичай може супроводжуватися лексичною тощо.

Переклад є складною справою саме через цей складний комплексний характер перекладацьких трансформацій. Адекватності перекладу можна досягнути саме завдяки вмілому використанню перекладацьких трансформацій, як граматичних, так і лексичних.

Висновки до розділу 3

1. Сполучники англійської мови є важливим *формально-граматичним* і *логічним* засобом творення *когезії* і *когерентності* в англomовному романі Дж. Роулінг “Harry Potter and the Chamber of Secrets” і, в свою чергу, підрядні сполучники причини виступають інструментом логічного творення причинно-наслідкових відношень в тексті.

2. При перекладі сполучників причини з англійської на українську мову не можна дотримуватися лише запропонованих словникових відповідників, тому-що переклад сполучників – це переклад їх функції, а не переклад і збереження семантичного значення, тому-що воно у службових слів відсутнє.

3. Аналіз перекладацьких трансформацій дає змогу дійти до висновку, що причинним сполучникам при перекладі з англійської мови на українську більш характерні граматичні трансформації, такі як граматична заміна (grammatical replacement), перестановка (transposition), опущення (omission) і в деяких випадках додавання (addition). Причиною цього є те, що завдяки цим трансформаціям перекладач здатний досягти поставлених комунікативних задач і адекватності перекладу. Що стосується лексичних трансформацій, то причинним сполучникам не характерний цей вид перетворень і вони або відсутні, або трансформують не конкретний сполучник, а його оточення – контекст.

4. Здійснивши кількісні підрахунки граматичних трансформацій, ми дійшли висновку, що кількість використаних граматичних трансформацій є наступною – найбільш вживаною граматичною трансформацією виявилася заміна частин мови (grammatical replacement), що склала майже 53%; на другому місці – опущення (omission) (33%); на третьому – перестановка (transposition) (8%); на четвертому – трансформація додавання (addition), що склала лише 2%.

ВИСНОВКИ

На сучасному етапі розвитку мовознавства спостерігається загальна спрямованість на швидкий розвиток корпусної лінгвістики, яка відкриває великий спектр способів практичного застосування створених корпусів, наприклад, для вивчення мовних варіантів, стилів, діалектів, для історичного порівняння, також для встановлення частотності слововжитку, розвитку сфери машинного перекладу, розпізнавання та синтезу мовлення, а також для створення програм, пов'язаних зі вживанням мови. В межах корпусного підходу сполучники є дуже важливою одиницею для аналізу, оскільки розгляд їх з позиції корпусної лінгвістики ще не був предметом окремого наукового дослідження в сучасній лінгвістиці.

Проведене дослідження показало, що на сучасному етапі розвитку мовознавства проблема дефініції сполучника, як частини мови майже повністю відсутня і дає нам можливість дотримуватись досить сталого визначення, а саме сполучник – це службова частина мови, яка служить для зв'язку однорідних членів речення та частин складного речення, сполучники не мають власного лексичного значення і не виконують у реченні граматичну роль. Такий варіант абсолютно підходить як для визначення сполучників української, так і англійської мови.

Серед основних аспектів вивчення сполучників у сучасній лінгвістичній теорії можна виділити наступні: по-перше, це історичний аспект, тобто виявлення старих форм сполучника, завдяки яким і були сформовані сполучники сучасної мови, по-друге, це визначення місця сполучника в системі мови, по-третє, це аналіз граматичних функцій сполучника, і останнє, це виявлення функціональної динаміки сполучників.

При вирішенні завдання формулювання теоретичних засад дослідження для встановлення класифікаційних відмінностей між сполучниками української та англійської мов, ми дійшли висновку, що

відмінності мінімальні і з'являються лише на етапі виділення певних типів сполучників підрядності, які слугують інструментом приєднання підрядного речення до головного. Зокрема, встановлено, що основними критеріями структурування типів сполучників є значення, походження, будова і спосіб.

Розглянувши сполучник з позиції комунікативної лінгвістики, ми прийшли до висновку про важливість використання сполучників сурядності і підрядності для формування логічності і зв'язності повідомлення, що є одними з найважливіших факторів створення успішного комунікативного акту. Також, варто відзначити що використання сполучників є важливим формально-граматичним і логічним засобом творення когезії і когерентності при створенні письмових текстів, а саме в англomовному романі Дж. Роулінг "Harry Potter and the Chamber of Secrets" і, в свою чергу, підрядні сполучники причини виступають інструментом логічного творення причинно-наслідкових відношень в тексті.

В результаті аналізу існуючих класифікацій причинних сполучників англійської мови ми дійшли до висновку, що найбільш оптимальним рішенням буде формування власної класифікації на основі проаналізованих для подальшого практичного використання і більш детального дослідження особливостей відтворення англійських причинних сполучників українською мовою.

Детальний розгляд словникових відповідників-перекладів на українську мову причинних сполучників англійської мови та їх порівняння з відповідниками-аналогами та відповідниками, створеними трансформаціями, виявленими у перекладі англomовного роману Дж. Роулінг "Гаррі Поттер і Таємна Кімната" дає змогу прийти до висновку, що переклад сполучників – це складний процес, який вимагає від перекладача глибоких знань як вихідної, так і перекладної мови, а також вміння підбирати максимально придатні відповідники, звичайно, відштовхуючись від особливостей синтаксичної будови речень різних мов.

На підставі зробленого аналізу перекладів 96 речень і виявленню в них трансформацій, можна зробити наступні висновки: причиновим сполучникам при перекладі з англійської мови на українську більш характерні граматичні трансформації, а лексичні трансформації стосуються лише його оточення і можуть бути причиною подальшої граматичної трансформації. Кількісні підрахунки підтверджують цей висновок.

Основним результатом наукової роботи можна вважати створення конкордансу, з наочним відображенням використання причинових сполучників англійської мови і їх переклади на українську у обсязі 96 речень.

Таким чином, завдання вирішені у повному обсязі, мета, сформульована у вступі, досягнута – встановлення особливостей відтворення англійських причинових сполучників українською мовою з подальшим формуванням конкордансу для створення корпусу.

До перспективних напрямів подальшого наукового дослідження у сфері вивчення сполучника з позиції корпусної лінгвістики слід віднести потребу аналізу значно більшої кількості текстів для створення максимально корисного для використання у практичних цілях корпусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Апресян Ю.Д. Идеи и методы современной структурной лингвистики (краткий очерк). Москва: Просвещение, 1966.
2. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории переводов. Москва: “Международные отношения”, 1975.
3. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ: Вид. центр “Академія”, 2004.
4. Білодід І.К. Сучасна українська літературна мова : Морфологія. Київ: Наук. Думка, 1969.
5. Булаховский Л.А. Союзы и союзные слова : лекция для учителей-заочников факультета языка и литературы педагогических и учительских институтов. Київ: Рад. Школа, 1947.
6. Вине Ж.-П., Дарбельне Ж. Технические способы перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. Москва: Наука, 1978.
7. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови. Київ: Пульсари, 2004.
8. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва: Наука, 1981.
9. Гладкова А.П. Модель анотації текстового корпусу як засіб дослідження художньої картини світу. *Studia Linguistica*. Київ: КНУ, 2010. Вип. № 4. С. 524–528.
10. Грищенко А.П., Мацько Л.І., Плющ М.Я. Сучасна українська літературна мова : підручник. Київ: Вища школа, 2002.
11. Жукова М.Ю. Комунікативно-прагматичні типи висловлювань з модальними виразами у політичному дискурсі. 2013. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Philologia/7_101623.doc.htm
12. Засорина Л.Н. Введение в структурную лингвистику. Москва: Высш. школа, 1974.

13. Зеленько А.С. Загальне мовознавство. Історія лінгвістичних вчень. Аспекти, прийоми та процедури вивчення мови. Луганськ: Посібник, 2002.
14. Золотова Г.А. Синтаксический словарь. Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса. Москва: Наука, 1988.
15. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова книга, 2001.
16. Карпова О.М. Английская лексикография: учебное пособие. Москва: Академия, 2010.
17. Качалова К.Н., Израилевич Е.Е. Практическая грамматика английского языка. Киев: Методика, 2003.
18. Корунец И.В. Теория и практика перевода (аспектний переклад). Вінниця: Нова книга, 2001.
19. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Знання, 2008.
20. Латишев Л.К. Міжмовні трансформації як засіб досягнення перекладацької еквівалентності. Москва: Просвещение, 1986.
21. Латышев Л.К. Курс перевода: эквивалентность перевода и этапы его достижения. Москва: Просвещение, 1980.
22. Левицкая Т.Р., Фитерман А.М. Теория и практика перевода с английского языка на русский. Москва: Издательство литературы на иностранных языках, 1963.
23. Лендау С.І. Словники: мистецтво та ремесло лексикографії. Київ: К.І.С., 2012.
24. Леонова М.В. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Київ: Вища школа, 1983.
25. Лучик А.А. Еквіваленти слова в українській і російській мовах. Дис. 2001.

26. Максимов С.Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту для студентів факультету перекладачів та факультету заочного та вечірнього навчання: Навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2006.
27. Мельничук О.С. Аспекти методології лінгвістичних досліджень. Мовознавство: науково-теоретичний журнал, 1986.
28. Мерзлікіна О.В. Комунікативно-прагматичний аспект функціонування прислів'їв у художніх творах (на матеріалі творів М. Сервантеса). Автореф. дис. Київ, 2001.
29. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. Москва: Воениздат, 1980.
30. Миньяр-Белоручев Р.К. Как стать переводчиком? Москва: «Готика», 1999.
31. Паньків О.Б. Комунікативно-прагматичний аспект фразеологічних одиниць англійської мови. Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. № 3. 2003. С. 234–237.
32. Перебийніс В.С. Теоретичні та прикладні проблеми структурно-математичної лінгвістики. Мовознавство: науково-теоретичний журнал. №4. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, 1981.
33. Пономарев О.Д. Сучасна українська мова: підручник для студ. вузів. Київ: Либідь, 1997.
34. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика: очерки лингв. теории пер. Москва: Междунар. отношения, 1974.
35. Рецкер Я.И. Пособие по переводу с английского языка на русский язык. Москва: Просвещение, 1982.
36. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2011.
37. Швейцер А.Д. Перевод и лингвистика: Статус, проблемы, аспекты. Москва: Наука, 1988.

38. Baker P. *A Glossary of Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2006.
39. Biber D., Conrad S., Reppen R. *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: CUP. 1998. P. 7, 249.
40. Caron J. Connectives. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon, 1994. Vol. 2. P. 706–707.
41. Carston R. Conjunction and Pragmatics Effects. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford: Pergamon, 1994.
42. Clear J. *From Firth Principles. Computational Tools for the Study of Collocation*. Philadelphia, Amsterdam: John Benjamins Pub. Co., 1993.
43. Facchinetti R. *Corpus Linguistics 25 Years on*. New York/Amsterdam: Rodopi, 2007.
44. Greenbaum S., Quirk R. *A student's Grammar of the English Language*. Essex: Longman, 1993.
45. Halliday M.A.K., Hasan R. *Cohesion in English*. London: Longman Group Ltd., 1979
46. Hoey M. *A world beyond collocation: New perspectives on vocabulary teaching*. 2000.
47. Leech G. *Principles and Applications of Corpus Linguistics. Perspectives on Corpus Linguistics*. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2011. P. 158.
48. Leech G., Svartvik J. *A Communicative Grammar of English*. London: Longman, 1994.
49. Lewis, M. *Implementing the lexical approach: Putting theory into practice*. Hove, England: Language Teaching Publications, 1993.
50. Rouchota V. *Connectives, Coherence and Relevance. Current Issues in Relevance Theory*. Amsterdam: John Benjamins, 1998.

51. Svartvik J. *Corpus Linguistics Comes of Age. Directions in Corpus Linguistics: Proceedings of Nobel Symposium 82.* Berlin: Mouton de Gruyter, 1992. P. 5–21.

52. Wallis S., Nelson G. *Knowledge discovery in grammatically analysed corpora. Data Mining and Knowledge Discovery.* Netherlands: Kluwer Academic Publishers, 2001.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

53. Балл М.І. *Англо-український словник: у 2 т.* Київ: Освіта, 1996ю

54. Малишев В.Ф., Петраковський О.Ю. *Новий англо-український та українсько-англійський словник.* Київ: Таст-М. 2002.

55. Шматко І.М., Шевченко Л.І., Дергач Д.В. *Англо-український, українсько-англійський словник.* Київ: Арії, 2016.

56. Cambridge English Dictionary. 2019. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

57. Oxford English Dictionary. 2019. URL: <https://www.lexico.com/en>

58. Ukrainian-English Dictionary Advanced. 2019. URL: <https://www.dict.com/англійсько-український>

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

59. Грищенко А.П. *Сучасна українська літературна мова.* Київ: Вища школа, 1997.

60. Костенко Л.В. *Триста поезій. Вибрані вірші.* Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 2012.

61. Леся Українка. *Зібрання творів у 12 томах.* Київ: Наукова думка, 1975. Т. 1. С. 72.

62. Павличко Д.В. *Твори в трьох томах.* Київ: Дніпро, 1989. Т. 1.

63. Рильський М.Т. Під осінніми зорями. 1918
64. Роулінг Дж., Морозов В.Є. (пер.). Гаррі Поттер і Таємна Кімната. Київ: А-ба-ба-га-ла-ма-га, 1999 / 2002.
65. Франко І.Я. Зібрання творів у 50-и томах. Київ: Наукова думка, 1978. Т. 18. С. 325–463.
66. Rowling J.K. Harry Potter and the Chamber of Secrets. USA: Scholastic Press, 1999.

ДОДАТОК

Приклади англійський і українських речень
для аналізу перекладацьких трансформацій

	Англійське речення	Українське речення
1.	<i>People were still watching them, mainly <u>because of</u> Hedwig's continuing screeches. (J.K.R.)</i>	Вони й далі привертали увагу, здебільшого <u>тому, що</u> Гедвіга ще й досі не вгамувалася. (Дж.Р.)
2.	<i>Ginny was among them, easily visible <u>because of</u> her vivid Weasley hair. (J.K.R.)</i>	Там була й Джіні, яку відразу можна було помітити <u>за</u> яскравим візлівським волоссям. (Дж.Р.)
3.	<i>“And we're not losing to Slytherin just <u>because of</u> a crazy Bludger! (J.K.R.)</i>	А ми не повинні програти Слизеринові <u>через</u> якогось скаженого бладжера! (Дж.Р.)
4.	<i>The castle was darker than it usually was in daytime <u>because of</u> the thick, swirling gray snow at every window. (J.K.R.)</i>	<u>Через</u> лапятий сірий сніг, що кружляв за вікнами замку, було темніше, ніж звичайно. (Дж.Р.)
5.	<i>Harry hadn't had much sleep <u>because of</u> a late-running Quidditch practice the night before, and he hurried down to the Great Hall, slightly late. (J.K.R.)</i>	Вчорашнє тренування з квідичу затяглося допізна, тож Гаррі прибіг у Велику залу з невеличким запізненням. (Дж.Р.)
6.	<i>Ever since Harry had come home for the summer holidays, Uncle Vernon had been treating him like a bomb that might go off</i>	Відколи Гаррі прибув додому на літні канікули, дядько Вернон ставився до нього, немов до бомби, що ось–ось вибухне, <u>бо</u>

	Англійське речення	Українське речення
	<i>at any moment, <u>because</u> Harry Potter wasn't a normal boy. (J.K.R.)</i>	Гаррі й не був нормальним хлопцем. (Дж.Р.)
7.	<i>There was a flurry of rumor about her disappearance when the rest of the school arrived back from their Christmas holidays, <u>because</u> of course everyone thought that she had been attacked. (J.K.R.)</i>	Її зникнення породило море чуток серед учнів, які повернулися з різдвяних канікул. Усі, звичайно, думали, що на неї вчинено напад. (Дж.Р.)
8.	<i>What did the Dursleys care if Harry lost his place on the House Quidditch team <u>because</u> he hadn't practiced all summer? (J.K.R.)</i>	Хіба Дурслів обходило, що Гаррі не виконає домашніх завдань і що, не тренувавшись усе літо, він може втратити місце в команді? (Дж.Р.)
9.	<i>But he stopped quickly, <u>because</u> thinking about Hermione was painful. (J.K.R.)</i>	Але раптом Гаррі затнувся, <u>бо</u> згадка про Герміону засмутила його. (Дж.Р.)
10.	<i>look, can you tell them at Hogwarts that the Dursleys have locked me up and won't let me come back, and obviously I can't magic myself out, <u>because</u> the Ministry'll think that's the second spell I've done in three days, so –" (J.K.R.)</i>	Слухай, ти не міг би розповісти у Гогвортсі, що Дурслі мене замкнули і не випускають? А я ж тепер не можу звільнитися з допомогою чарів, <u>бо</u> в міністерстві подумають, що я за три дні аж двічі незаконно чарував, і тоді... (Дж.Р.)
11.	<i>Of course, it's very hard to</i>	Звичайно, потім дуже важко

	Англійське речення	Українське речення
	<i>convict anyone <u>because</u> no Muggle would admit their key keeps shrinking – they’ll insist they just keep losing it. (J.K.R.)</i>	натрапити на винуватця, <u>бо</u> маглі ніколи не зізнається, що його ключ постійно зменшується, а тільки наполягатиме, що просто загубив його. (Дж.Р.)
12.	<i>Fortunately no one saw this except Harry, <u>because</u> just then Ron’s elder brother Percy walked in. (J.K.R.)</i>	На щастя, ніхто, окрім Гаррі, цього не помітив, <u>бо</u> саме тієї миті з’явився Персі, Ронів старший брат. (Дж.Р.)
13.	<i>I hope everything went all right and that Harry is okay and that you didn’t do anything illegal to get him out, Ron, <u>because</u> that would get Harry into trouble, too. (J.K.R.)</i>	Сподіваюся, що все у вас вийшло, що Гаррі в порядку і що ти, Роне, не порушив жодних законів, визволяючи його, <u>бо</u> <u>через це</u> й Гаррі може перепасти на горіхи. (Дж.Р.)
	<i>I’ve been really worried and if Harry is all right, will you please let me know at once, but perhaps it would be better if you used a different owl, <u>because</u> I think another delivery might finish your one off. (J.K.R.)</i>	Я за вас дуже переживаю, тож коли з Гаррі все гаразд, прошу відразу напиши мені, але краще, мабуть, послати листа іншою совою, <u>бо</u> ця, боюся, не витримає ще одного перельоту. (Дж.Р.)
14.	<i>He’s not even that good, it’s just <u>because</u> he’s famous ... famous for having a stupid scar on his forehead... (J.K.R.)</i>	Кароче, він не такий уже й класний ловець, просто відомий... Відомий, бо має той жлобський шрам на чолі. (Дж.Р.)
15.	<i>“Maybe he’s left,” said</i>	– Або звільнився, –

	Англійське речення	Українське речення
	<i>Harry, “<u>because</u> he missed out on the Defense Against the Dark Arts job again!” (J.K.R.)</i>	припустив Гаррі, – <u>бо</u> знову не став викладачем захисту від темних мистецтв! (Дж.Р.)
16.	<i>Natural to want a bit more once you’ve had that first taste – and I blame myself for giving you that, <u>because</u> it was bound to go to your head – but see here, young man, you can’t start flying cars to try and get yourself noticed. (J.K.R.)</i>	Природна річ – прагнути більшого, коли скуштував уперше, і я сам винен, що почастував тебе цим трунком, який ударив тобі в голову, але зрозумій, юначе: не можна літати машинами тільки задля того, щоб привернути до себе увагу. (Дж.Р.)
17.	<i>Colin asked, tripping down a couple of steps <u>because</u> he was gazing open-mouthed at Harry. (J.K.R.)</i>	запитав Колін, спотикаючись, <u>бо</u> дивився на Гаррі, роззявивши рота. (Дж.Р.)
18.	<i>But that’s what the Seeker’s got to do, <u>because</u> a game of Quidditch doesn’t end until the Snitch has been caught. (J.K.R.)</i>	Саме це й має робити ловець, <u>бо</u> гра у квідич закінчується тільки тоді, коли зловлено снич. (Дж.Р.)
19.	<i>Now, I wanted a quick talk with you all before we actually get onto the field, <u>because</u> I spent the summer devising a whole new training program, which I really think will make all the difference... (J.K.R.)</i>	Що ж, я хотів трохи поговорити з вами, перш аніж ми вийдемо на поле. Цього літа я розробив цілком нову тренувальну програму, завдяки якій, мені здається, ми багато чого досягнемо... (Дж.Р.)
20.	<i>“<u>Because</u> they’re here in</i>	<u>Бо</u> вони вже тут. (Дж.Р.)

	Англійське речення	Українське речення
	<i>person.</i> ” (J.K.R.)	
21.	<i>Harry knew at once that Malfoy had said something really bad <u>because</u> there was an instant uproar at his words.</i> (J.K.R.)	Гаррі збагнув, що Мелфой сказав щось дуже гидке, <u>бо</u> після його слів зчинився справжній гармидер. (Дж.Р.)
22.	<i>Malfoy called Hermione something – it must’ve been really bad, <u>because</u> everyone went wild.</i> (J.K.R.)	– Мелфой обізвав Герміону. Це було якесь погане слово, <u>бо</u> всі просто подуріли. (Дж.Р.)
23.	<i>There are some wizards – like Malfoy’s family – who think they’re better than everyone else <u>because</u> they’re what people call pure-blood.</i> (J.K.R.)	Є такі чарівники – наприклад, родина Мелфоїв – хто вважає себе кращими за всіх, <u>бо</u> вони, як то кажуть, чистокровні. (Дж.Р.)
24.	<i>It’s been out-of-order all year <u>because</u> she keeps having tantrums and flooding the place.</i> (J.K.R.)	Він не працював цілий рік, <u>бо</u> вона постійно біситься і затоплює його. (Дж.Р.)
25.	<i>“<u>Because</u> we were tired and wanted to go to bed.”</i> (J.K.R.)	<u>Бо</u> ми втомилися й хотіли спати. (Дж.Р.)
26.	<i>Fred turned my – my teddy bear into a great big filthy spider <u>because</u> I broke his toy broomstick.</i> (J.K.R.)	Фред перетворив мого... мого іграшкового ведмедика на великого брудного павука, <u>бо</u> я зламав його дитячу мітлу. (Дж.Р.)
27.	<i><u>Because</u> a cat was attacked right outside your front door on Halloween.</i> (J.K.R.)	<u>Бо</u> під час Гелловіну перед дверима цього туалету хтось напав на кицьку. (Дж.Р.)

	Англійське речення	Українське речення
28.	<i>That's <u>because</u> he's a brainless git. (J.K.R.)</i>	– <u>Бо</u> він заплішений дурень! (Дж.Р.)
29.	<i>"We don't have to worry about that yet, though, <u>because</u> we add those bits last." (J.K.R.)</i>	– Цим зараз не треба перейматися, ті частинки додають аж наприкінці. (Дж.Р.)
30.	<i>Get to that Snitch before Malfoy or die trying, Harry, <u>because</u> we've got to win today, we've got to. (J.K.R.)</i>	Гаррі, ти мусиш або впіймати сніча раніше за Мелфоя, або померти. Сьогодні нам конче потрібна перемога! Нічого, окрім перемоги! (Дж.Р.)
31.	<i>As they walked out onto the field, a roar of noise greeted them; mainly cheers, <u>because</u> Ravenclaw and Hufflepuff were anxious to see Slytherin beaten, but the Slytherins in the crowd made their boos and hisses heard, too. (J.K.R.)</i>	Коли грифіндорці виходили на поле, їх привітав гамір трибун; здебільшого лунали підбадьорливі вигуки, <u>адже</u> Рейвенклов і Гафелпаф бажали Слизеринові поразки. Проте слизеринці зняли теж чималий галас і засвистіли. (Дж.Р.)
32.	<i>Possibly Lockhart had noticed, <u>because</u> he said, "Enough demonstrating!" (J.K.R.)</i>	Професор Локарт, мабуть, таки це зауважив, <u>бо</u> швиденько промовив: – Гаразд, досить демонстрацій! (Дж.Р.)
33.	<i>"It matters," said Hermione, speaking at last in a hushed voice, "<u>because</u> being able to talk to snakes was what Salazar Slytherin</i>	– Є різниця, – заговорила нарешті Герміона приглушеним голосом, – <u>бо</u> вмінням розмовляти зі зміями уславився

	Англійське речення	Українське речення
	<i>was famous for. (J.K.R.)</i>	Салазар Слизерин. (Дж.Р.)
34.	<i>This was evidently a password, <u>because</u> the gargoyle sprang suddenly to life and hopped aside as the wall behind him split in two. (J.K.R.)</i>	Це, очевидно, був пароль, <u>бо</u> гаргуйль раптом ожив і відскочив убік, а стіна за ним розділилася на дві половини. (Дж.Р.)
35.	<i>“It’s <u>because</u> he’s bursting to say it’s really him,” said Ron knowingly. (J.K.R.)</i>	– Це <u>тому, що</u> його аж розпирає сказати, що то насправді він, – переконував Рон. (Дж.Р.)
36.	<i>He had already told them pompously that he was only staying over Christmas <u>because</u> it was his duty as a prefect to support the teachers during this troubled time. (J.K.R.)</i>	Їм він пихато пояснив, що мусить лишитися тут на Різдво тільки <u>тому, що</u> цієї тривожної пори він, як староста, зобов’язаний підтримати вчителів. (Дж.Р.)
37.	<i>They also stole their shoes, <u>because</u> their own were far too small for Crabbe- and Goyle-size feet. (J.K.R.)</i>	Довелося зняти з них ще й черевики, <u>бо</u> їхні власні були явно замалі для ніг Кребового й Гойлового розміру. (Дж.Р.)
38.	<i>Then he realized that his glasses were clouding his eyes <u>because</u> Goyle obviously didn’t need them. (J.K.R.)</i>	Тут він усвідомив, що йому заважають окуляри, <u>бо</u> Гойл, звичайно, їх не носив. (Дж.Р.)
39.	<i>It was dark in the bathroom <u>because</u> the candles had been extinguished in the great rush of water that had left both walls and</i>	Було темно, <u>бо</u> вода, якою просякла не тільки підлога, а й стіни, загасила свічки. (Дж.Р.)

	Англійське речення	Українське речення
	<i>floor soaking wet. (J.K.R.)</i>	
40.	<i>“Let’s all throw books at Myrtle, <u>because</u> she can’t feel it!” (J.K.R.)</i>	– Жбурляйте всі книжками в Мірту! Вона <u>однак</u> нічого не відчуває! (Дж.Р.)
41.	<i>“<u>Because</u> Filch made me polish his shield about fifty times in detention” (J.K.R.)</i>	– <u>А</u> звідти, <u>що</u> Філч примусив мене разів з п’ятдесят полірувати ту нагороду! (Дж.Р.)
42.	<i>Harry went to bed before anyone else in his dormitory that night. This was partly <u>because</u> he didn’t think he could stand Fred and George singing</i>	Того вечора Гаррі пішов до спальні раніше за всіх: почасти <u>тому, що</u> не мав бажання у сотий раз вислуховувати «музицного ваєнтинчика» у виконанні Фреда і Джорджа
	<i>and partly <u>because</u> he wanted to examine Riddle’s diary again, and knew that Ron thought he was wasting his time. (J.K.R.)</i>	а почасти <u>тому, що</u> хотів ще раз переглянути Редлів щоденник. (Дж.Р.)
43.	<i>“<u>Because</u> that’s what Hermione does,” said Ron, shrugging. (J.K.R.)</i>	– <u>Бо</u> це Герміонин стиль, – знизав плечима Рон. (Дж.Р.)
44.	<i>Tom Riddle had turned Hagrid in <u>because</u> he was faced with the prospect of a Muggle orphanage if the school closed. (J.K.R.)</i>	Том Редл доніс на Гегріда, <u>бо, якби</u> школу закрили, він мав би повертатися у маглівський сиротинець. (Дж.Р.)
45.	<i>The Gryffindor common room was always very crowded</i>	У грифіндорській вітальні тепер завжди було повно учнів,

	Англійське речення	Українське речення
	<i>these days, <u>because</u> from six o'clock onward the Gryffindors had nowhere else to go. (J.K.R.)</i>	<u>що</u> не мали права нікуди виходити після шостої вечора. (Дж.Р.)
46.	<i>It had been hard to tell, <u>because</u> he clicked his pincers with every word he spoke. (J.K.R.)</i>	Розібрати слова було важко, <u>бо</u> , вимовляючи їх, він водночас клацав клешнями. (Дж.Р.)
47.	<i>But no one's died – <u>because</u> no one looked it straight in the eye. (J.K.R.)</i>	Але ніхто не помер – <u>бо</u> ніхто не дивився йому просто в очі. (Дж.Р.)
48.	<i>I'd hidden <u>because</u> Olive Hornby was teasing me about my glasses. (J.K.R.)</i>	Я сховалася, <u>бо</u> Олива Горнбі глузувала з моїх окулярів. (Дж.Р.)
49.	<i>"I suppose the real reason Ginny Weasley's like this is <u>because</u> she opened her heart and spilled all her secrets to an invisible stranger." (J.K.R.)</i>	– Думаю, справжньою причиною було <u>те, що</u> вона розкрила своє серце й вибовкала усі свої таємниці невидимому незнайомцю. (Дж.Р.)
50.	<i>And Ginny had told me the whole school was buzzing <u>because</u> you could speak Parseltongue... (J.K.R.)</i>	А ще Джіні розповіла, що вся школа аж гуде про <u>те, що</u> ти володієш парселмовою. (Дж.Р.)
51.	<i>"Everyone thought I was Slytherin's heir for a while ... <u>because</u> I can speak Parseltongue..." (J.K.R.)</i>	Певний час усі думали, що я спадкоємець Слизерина, <u>бо</u> я вмю говорити парселмовою. (Дж.Р.)
52.	<i>"You can speak Parseltongue, Harry," said</i>	– Гаррі, ти вмєєш говорити парселмовою, спокійно пояснив

	Англійське речення	Українське речення
	<i>Dumbledore calmly, “<u>because</u> Lord Voldemort – who is the last remaining descendant of Salazar Slytherin – can speak Parseltongue. (J.K.R.)</i>	Дамблдор, – <u>бо</u> Волдеморт – останній живий нащадок Салазара Слизерина – теж говорить парселмовою. (Дж.Р.)
53.	<i>“It only put me in Gryffindor,” said Harry in a defeated voice, “<u>because</u> I asked not to go in Slytherin...” (J.K.R.)</i>	– Він віддав мене у Грифіндор тільки <u>тому, що</u> я попросив не посилати мене у Слизерин, – розпачливо сказав Гаррі. (Дж.Р.)
54.	<i>He himself fitted a cat-flap in the bedroom door, <u>so that</u> small amounts of food could be pushed inside three times a day. (J.K.R.)</i>	Потім власноруч прорізав у дверях до його кімнати маленький, як для kota, отвір і повісив на нього дверцятка, через які тричі на день йому пропихали трохи їжі. (Дж.Р.)
55.	<i>Mr. Weasley liked Harry to sit next to him at the dinner table <u>so that</u> he could bombard him with questions about life with Muggles, asking him to explain how things like plugs and the postal service worked. (J.K.R.)</i>	Містерові Візлі подобалося садовити Гаррі за столом біля себе і засипати його запитаннями про життя серед маглів. Його цікавило все – від кранів до поштових скриньок. (Дж.Р.)
56.	<i>“Not a word to Molly,” he whispered to Harry as he opened the trunk and showed him how it had been magically expanded <u>so</u></i>	– Нічого не кажи Молі, – прошепотів він Гаррі, відкриваючи багажник. Чарами він розширив його <u>так, що</u> великі

	Англійське речення	Українське речення
	<i>that the luggage fitted easily.</i> (J.K.R.)	валізи легко вмістилися. (Дж.Р.)
57.	<i>She and Ginny got into the front seat, which had been stretched <u>so that</u> it resembled a park bench.</i> (J.K.R.)	Вона разом із Джіні вместилися на передньому сидінні, яке було таке видовжене, <u>що аж</u> нагадувало лавку в якомусь парку. (Дж.Р.)
58.	<i>Five minutes after that, they skidded to a halt in the yard <u>so that</u> Fred could run in for his broomstick.</i> (J.K.R.)	Ще за п'ять хвилин вони різко загальмували в подвір'ї, <u>бо</u> Фред мусив бігти по свою мітлу. (Дж.Р.)
59.	<i>“Of course, Mother was slightly disappointed, but <u>since</u> I made her read Lockhart’s books I think she’s begun to see how useful it’ll be to have a fully trained wizard in the family...”</i> (J.K.R.)	Звичайно, мама спочатку була трохи розчарована, але <u>коли</u> я змусив її перечитати Локартові книжки, думаю, вона почала розуміти, як корисно буде мати в родині чарівника з фаховою освітою. (Дж.Р.)
60.	<i>“Well, <u>since</u> the fluxweed has got to be picked at the full moon and the lacewings have got to be stewed for twenty-one days . . . I’d say it’d be ready in about a month, if we can get all the ingredients.”</i> (J.K.R.)	– Ну, <u>якщо</u> м'яту треба збирати при повному місяці, а мереживні крильця настоювати три тижні, то, гадаю, вона буде готова десь за місяць. Треба тільки дістати всі компоненти. (Дж.Р.)
61.	<i>“But mostly, sir, life has improved for my kind <u>since</u> you</i>	Але загалом, паничу, наше життя покращало <u>відтоді</u> , як ви

	Англійське речення	Українське речення
	<i>triumphed over He-Who-Must-Not-Be-Named.</i> ” (J.K.R.)	перемогли Того–Кого–Не–Можна–Називати. (Дж.Р.)
62.	<i>It didn't hurt, but it had to be done carefully <u>so that</u> none of the Muggles noticed you vanishing.</i> (J.K.R.)	Боляче не було, але треба було стежити, <u>щоб</u> ніхто з маглів не помітив, куди ви щезаєте. (Дж.Р.)
63.	<i>Harry yanked his robes straight and headed for a seat at the very back of the class, where he busied himself with piling all seven of Lockhart's books in front of him, <u>so that</u> he could avoid looking at the real thing.</i> (J.K.R.)	Гаррі поправив мантію і пішов до парти аж у кінці кімнати. Він поклав перед собою усі сім Локартових підручників, <u>щоб тільки</u> не бачити самого автора. (Дж.Р.)
64.	<i>“Live 'uns!” said Sir Patrick, spotting Harry, Ron, and Hermione and giving a huge, fake jump of astonishment, <u>so that</u> his head fell off again (the crowd howled with laughter).</i> (J.K.R.)	– Живі люди! – вигукнув сер Патрик, помітивши Гаррі, Рона й Герміону. Він мовби аж підскочив з подиву, <u>від чого</u> його голова знову впала додолу (юрба так і зайшлася реготом). (Дж.Р.)
65.	<i>“Slytherin, according to the legend, sealed the Chamber of Secrets <u>so that</u> none would be able to open it until his own true heir arrived at the school.</i> (J.K.R.)	Слизерин, згідно з легендою, цю Таємну кімнату запечатав – <u>щоб</u> ніхто не зміг її відкрити, аж доки до школи прийде його справжній спадкоємець. (Дж.Р.)
66.	<i>“Can't hurt to have a poke around,” said Harry, dropping his</i>	– Не зашкодить тут трохи понишпорити, – сказав Гаррі. Він

	Англійське речення	Українське речення
	<i>bag and getting to his hands and knees <u>so that</u> he could crawl along, searching for clues. (J.K.R.)</i>	скинув портфель, став навкарачки і почав повзати, шукаючи бодай якісь сліди. (Дж.Р.)
67.	<i>“Scared?” muttered Malfoy, <u>so that</u> Lockhart couldn’t hear him. (J.K.R.)</i>	– Злякався? – прошипів Мелфой так, щоб Локарт його не почув. (Дж.Р.)
68.	<i>Ernie lowered his voice mysteriously, the Hufflepuffs bent closer, and Harry edged nearer <u>so that</u> he could catch Ernie’s words. (J.K.R.)</i>	Ерні загадково стишив голос, гафелпафці підсунулися ближче, і Гаррі теж підступив на крок, <u>щоб</u> почути слова Ерні. (Дж.Р.)
69.	<i>There was almost a stampede to book seats on the Hogwarts Express <u>so that</u> students could go home for Christmas. (J.K.R.)</i>	Учні панічно замовляли квитки на «Гогвортський експрес», який мав відвезти їх на Різдво додому. (Дж.Р.)
70.	<i>“Positive,” said Hermione, shirting Scabbers the rat <u>so that</u> she could sit down on the end of Ron’s four-poster. (J.K.R.)</i>	– Абсолютно! – сказала Герміона, відганяючи пацючка Скеберса, <u>щоб</u> присісти на краєчку ліжка. (Дж.Р.)
71.	<i>Percy, who hadn’t noticed that Fred had bewitched his prefect badge <u>so that</u> it now read “Pinhead,” kept asking them all what they were sniggering at. (J.K.R.)</i>	Персі, не помітивши, що Фред зачарував його значок старости (там тепер красувалося «Бовдур»), питав усіх, чого вони так регочуть. (Дж.Р.)
72.	<i>Ron’s jaw dropped <u>so that</u></i>	Ронова щелепа відвисла, і

	Англійське речення	Українське речення
	<i>Crabbe looked even more clueless than usual. (J.K.R.)</i>	Кребове лице виглядало тепер ще тупішим, ніж звичайно. (Дж.Р.)
73.	<i>“I don’t suppose you’ve got any new leads?” she added in a whisper, <u>so that</u> Madam Pomfrey couldn’t hear her. (J.K.R.)</i>	– Є новини? – додала вона пошепки, <u>щоб</u> не почула мадам Помфрі. (Дж.Р.)
74.	<i>Wood was insisting on team practices every night after dinner, <u>so that</u> Harry barely had time for anything but Quidditch and homework. (J.K.R.)</i>	Вуд наполягав на щоденних тренуваннях після вечері, <u>тож</u> Гаррі майже не лишалося часу на щось інше, окрім квідичу й домашніх завдань. (Дж.Р.)
75.	<i>“However,” said Dumbledore, speaking very slowly and clearly <u>so that</u> none of them could miss a word. (J.K.R.)</i>	– Однак, – дуже повільно й чітко – <u>щоб</u> ніхто не пропустив ані слова – вимовив Дамблдор. (Дж.Р.)
76.	<i>With Dumbledore gone, fear had spread as never before, <u>so that</u> the sun warming the castle walls outside seemed to stop at the mullioned windows. (J.K.R.)</i>	Коли не стало Дамблдора, скрізь поширився небувалий страх. <u>Навіть</u> сонце, нагріваючи замкові мури, мовби боялося зазирнути у віконні шиби. (Дж.Р.)
77.	<i>Then, when the trees had become thicker than ever, <u>so that</u> the stars overhead were no longer visible, and Harry’s wand shone alone in the sea of dark, they saw their spider guides leaving the path. (J.K.R.)</i>	Згодом, коли ліс став такий густий, <u>що вже</u> не було видно зірок над головою, а чарівна паличка жевріла самотнім промінчиком у суцільному морі темряви, вони побачили, що їхні павуки–провідники звертають зі

	Англійське речення	Українське речення
		стежки кудись убік. (Дж.Р.)
78.	<i>More than once, they had to stop, <u>so that</u> Harry could crouch down and find the spiders in the wandlight. (J.K.R.)</i>	Доводилося не раз зупинятися, <u>щоб</u> Гаррі, припавши до землі, міг знайти павуків. (Дж.Р.)
79.	<i>There was a loud clicking noise and suddenly he felt something long and hairy seize him around the middle and lift him off the ground, <u>so that</u> he was hanging facedown. (J.K.R.)</i>	Почулося гучне клацання, і він відчув, як щось довге й волохате обхопило його за пояс і підняло над землею догори ногами. (Дж.Р.)
80.	<i>Craning his neck sideways, he realized that they had reached the ridge of a vast hollow, a hollow that had been cleared of trees, <u>so that</u> the stars shone brightly onto the worst scene he had ever laid eyes on. (J.K.R.)</i>	Вигинаючи шию, з'ясував, що вони опинилися на краю великої улоговини, де вже не було дерев. Зорі яскраво освітлювали найжахливішу картину, яку він будь-коли бачив. (Дж.Р.)
81.	<i>Harry leaned forward and spoke quietly, <u>so that</u> only Ginny and Ron could hear him. (J.K.R.)</i>	Гаррі нахилився вперед і тихенько, <u>щоб</u> чули тільки Джіні й Рон, сказав (Дж.Р.)
82.	<i>“Try and get it out,” Ron whispered, shifting his chair <u>so that</u> he blocked Harry from Madam Pomfrey’s view. (J.K.R.)</i>	– Спробуй–но витягнути, – прошепотів Рон, пересуваючи стілець, <u>щоб</u> затулити Гаррі від мадам Помфрі. (Дж.Р.)
83.	<i>“I decided to leave behind a diary, preserving my sixteen-year-</i>	Я вирішив лишити щоденник, який збереже на своїх

	Англійське речення	Українське речення
	<i>old self in its pages, <u>so that</u> one day, with luck, I would be able to lead another in my footsteps, and finish Salazar Slytherin's noble work.” (J.K.R.)</i>	сторінках мене шістнадцятирічного. <u>Щоб</u> тоді одного дня, якщо пощастить, отримати змогу повести когось за собою й завершити велику справу Салазара Слизерина. (Дж.Р.)
84.	<i><u>As</u> neither Dudley nor the hedge was in any way hurt, Aunt Petunia knew he hadn't really done magic, but he still had to duck as she aimed a heavy blow at his head with the soapy frying pan. (J.K.R.)</i>	<u>Хоч</u> ні Дадлі, ні живопліт абсолютно не постраждали, і тітка Петунія знала, що ті слова нічого не означають, Гаррі однаково ледве ухилився, коли вона мало не торохнула його по голові сковородою. (Дж.Р.)
85.	<i>You could just shake or nod,” he added hastily <u>as</u> Dobby's head tilted worryingly close to the wall again. (J.K.R.)</i>	Просто кивни і все, – додав він поспіхом, <u>бо</u> голова Добі знову небезпечно наблизилася до стіни. (Дж.Р.)
86.	<i><u>As</u> you know, underage wizards are not permitted to perform spells outside school. (J.K.R.)</i>	<u>Як</u> Вам відомо, неповнолітнім чарівникам не дозволено вдаватися до чарів за межами школи. (Дж.Р.)
87.	<i>“<u>As</u> our Mandrakes are only seedlings, their cries won't kill yet” (J.K.R.)</i>	<u>Оскільки</u> наші паростки мандрагори зовсім маленькі, то їхні крики ще не смертельні. (Дж.Р.)
88.	<i>“And <u>as</u> Dumbledore has failed to stop these attacks –”</i>	– А <u>оскільки</u> Дамблдор не спромігся припинити ці напади...

	Англійське речення	Українське речення
	(J.K.R.)	(Дж.Р.)
89.	<i>“But <u>as</u> all twelve of us have voted –”</i> (J.K.R.)	– Та <u>оскільки</u> ми всі дванадцяттеро проголосували... (Дж.Р.)
90.	<i>Then came a horrible melting feeling, <u>as</u> the skin all over his body bubbled like hot wax – and before his eyes, his hands began to grow, the fingers thickened, the nails broadened.</i> (J.K.R.)	Шкіра на його тілі стала пухиритися, наче гарячий віск, і просто на очах його руки збільшилися, пальці потовстішали, нігті поширшали, а суглоби пальців випнулися і затвердли. (Дж.Р.)
91.	<i>This didn’t help, <u>as</u> Harry had never heard of such a place.</i> (J.K.R.)	Це мало допомогло, <u>бо</u> Гаррі ніколи не чув про таку алею. (Дж.Р.)
92.	<i>But a moment later, he understood, <u>as</u> Snape unrolled today’s issue of the Evening Prophet.</i> (J.K.R.)	Але за мить йому все стало ясно, <u>бо</u> Снейп розгорнув свіжий номер "Вечірнього віщуну". (Дж.Р.)
93.	<i><u>Now that</u> the Dursleys knew they weren’t going to wake up as fruit bats, he had lost his only weapon.</i> (J.K.R.)	<u>Тепер, коли</u> Дурслі знали, що не прокинуться раптом уранці якимись кажанами, Гаррі позбувся своєї єдиної зброї. (Дж.Р.)
94.	<i><u>Now that</u> Filch had stopped shouting, they could hear Myrtle’s wails echoing off the bathroom walls.</i> (J.K.R.)	Крик Філча змінився Міртиними завиваннями. (Дж.Р.)

	Англійське речення	Українське речення
95.	<i>It didn't hurt, but it had to be done carefully <u>so that</u> none of the Muggles noticed you vanishing. (J.K.R.)</i>	<i>It didn't hurt, but it had to be done carefully <u>so that</u> none of the Muggles noticed you vanishing. (J.K.R.)</i>
96.	Боляче не було, але треба було стежити, <u>щоб</u> ніхто з маглів не помітив, куди ви щезаєте. (Дж.Р.)	Боляче не було, але треба було стежити, <u>щоб</u> ніхто з маглів не помітив, куди ви щезаєте. (Дж.Р.)
97.	<i>Harry yanked his robes straight and headed for a seat at the very back of the class, where he busied himself with piling all seven of Lockhart's books in front of him, <u>so that</u> he could avoid looking at the real thing. (J.K.R.)</i>	<i>Harry yanked his robes straight and headed for a seat at the very back of the class, where he busied himself with piling all seven of Lockhart's books in front of him, <u>so that</u>he could avoid looking at the real thing. (J.K.R.)</i>
98.	Гаррі поправив мантию і пішов до парти аж у кінці кімнати. Він поклав перед собою усі сім Локартових підручників, <u>щоб тільки</u> не бачити самого автора. (Дж.Р.)	Гаррі поправив мантию і пішов до парти аж у кінці кімнати. Він поклав перед собою усі сім Локартових підручників, <u>щоб тільки</u> не бачити самого автора. (Дж.Р.)
99.	<i>"Scared?" muttered Malfoy, <u>so that</u> Lockhart couldn't hear him. (J.K.R.)</i>	<i>"Scared?" muttered Malfoy, <u>so that</u> Lockhart couldn't hear him. (J.K.R.)</i>
100.	– Злякався? – прошипів Мелфой так, щоб Локарт його не почув. (Дж.Р.)	– Злякався? – прошипів Мелфой так, щоб Локарт його не почув. (Дж.Р.)

SUMMARY

The Master Degree Thesis in Translation Studies is dedicated to the analysis of the usage of conjunctions of reason in the English-language novel by J. Rowling “Harry Potter and the Chamber of Secrets” for revealing the peculiarities of their reproduction into Ukrainian in the translation made by Victor Morozov.

Conjunctions, as a part of language, are a necessary grammatical mechanism for expressing the various types of connections between phenomena and real-world objects, such as temporal, causative, conditional, subject-object, and other relationships. In such circumstances, they only create logical interconnections that occur between these syntactic units.

The conjunction was the object of study of a large number of linguists, its general theoretical aspects were considered in the works of J. Caron, I. Vykhovanets, L. Bulakhovskiy, V. Rukhota, M. Leonova, as well as in more recent studies by M. Pliushch, O. Ponomarev and A. Gryshchenko. The peculiarities of translation of conjunctions from English into Ukrainian on the certain factual material and considering them from the point of view of corpus linguistics have not been yet the subject of separate scientific researchment in modern linguistics. In addition, there is a widespread approach in modern linguistics when conjunctions are given morpheme status, which deprives them of semantic and grammatical features of the word. In particular, according to I. Vykhovanets, conjunctions are “a separate type of word-morphemes, expressing the syntactic and semantic-syntactic relations between the predicative parts of a complex sentence and homogeneous members of a simple sentence”. According to M. Leonova, “the functional purpose of the conjunction is to combine meaningful words and sentences and the grammatical specificity caused by this function – not to participate in the design of the combined words – determine its categorical language-part meaning of relativity, expression of independence or dependence of certain facts of reality.

Consequently, the conjunction performs the function of combining the components of the message and ensures the integrity of the information provided, conjunctions help to distinguish between the nature of the dependent and independent relations and distinguish the exact participation of each of the components in the formation of the sentence.

The relevance of the study is determined by the general focus of modern linguistics in Ukraine on the creation of a nationwide corpus, which involves the formation of corpora of real texts that can be used as databases for solving a wide range of theoretical and practical problems. Also, the combination of different approaches of analyzing the usage and translation of conjunctions will give us a deeper understanding of the syntactic structure of English and Ukrainian languages in general and the specificity of reflecting the reality in the minds of native speakers of the compared languages.

The aim of the study is to establish the peculiarities of reproduction of English causative conjunctions into Ukrainian with the subsequent formation of a concordance for the creation of a corpus.

To achieve this purpose, it is necessary to solve the following **objectives**:

- to clarify the definition of the term "conjunction" in the aspect of new scientific paradigms;
- to formulate theoretical bases of the research for establishing classification differences between Ukrainian and English conjunctions;
- to establish the specificity of the study of conjunctions in various aspects of modern linguistics;
- to analyse the existing classifications of English conjunctions and to form our own classification for further practical use;
- to determine the ways of formation of equivalents during the translation of English conjunctions into Ukrainian;
- to identify the peculiarities of transformations for the reproduction of English conjunctions into Ukrainian;

The object of the study is the English-language novel by J. Rowling "Harry Potter and the Chamber of Secrets" and its translation into Ukrainian by Victor Morozov.

The subject of the study is conjunctions of reason in J. Rowling's novel "Harry Potter and the Chamber of Secrets" and their equivalents in Ukrainian.

The actual material of the study consists of 192 sentences (100 sentences in English and their translations into Ukrainian), selected from the English-language novel by J. Rowling "Harry Potter and the Chamber of Secrets" and its translation into Ukrainian.

Research methods. The study was conducted using the following methods: *a comparative-typological method* – to identify common and distinguishing features of conjunctions in English and Ukrainian languages at the cognitive, structural, semantic and pragmatic levels, as well as features of their functioning in speech; *semantic and communicative-pragmatic analysis* – to determine the peculiarities of conjunctions of reason in English and Ukrainian texts; *functional analysis* – to reveal the function of conjunctions in speech; *a critical analysis* of the scientific literature on the subject of research and *a generalization* of scientific views on the linguistic nature of the conjunction; *quantitative analysis* - to ensure the accuracy of the results obtained.

The scientific novelty of the obtained results is that: *for the first time it has been proved* that only grammatical transformations can be used in translation of English conjunctions into Ukrainian, which is caused by the lack of lexical meaning of conjunctions; *new* is the usage of the corpus approach in the analysis of conjunctions of reason in English-language artwork; *a creation of* a comparative classification of conjunctions of reason of the English language from different classifications of both domestic and foreign scientists; 192 sentences with conjunctions of reason were *analyzed* (96 sentences in English and their translations into Ukrainian); the frequency of grammatical transformations in the translation of compound sentences from English into Ukrainian in the novel by J.

Rowling “Harry Potter and the Chamber of Secrets” *is calculated* (grammatical replacement 53%, omission 33%, transposition 8%, addition 2%).

The practical importance of the work lies in the possibility of usage its basic theoretical positions in courses of translation theory and practice, translation studies, as well as in writing coursepapers by students.

The structure of the study. The study consists of a list of abbreviations, introduction, two parts, conclusions, references, a list of lexicographic sources, a list of sources of illustrative material and one supplement. The total size of the study is 89 pages; the main content is laid out on 60 pages.

The introduction substantiates the relevance of the work, formulates the object and subject of the study, defines its purpose and objectives, highlights its scientific novelty and practical importance, describes methods of research.

The first section examines conjunctions as a part of the language, reviews different approaches to the classification of conjunctions in Ukrainian and English, analyzes the main aspects of the study of conjunctions in the context of modern linguistics and examines the conjunction from the point of structural linguistics, in the communicative-pragmatic aspect and using the corpus approach.

The second section examines the functioning of conjunctions of reason in the English-language novel by J. Rowling “Harry Potter and the Chamber of Secrets”, reviews existing vocabulary equivalents of English conjunctions of reason, with its subsequent comparison with equivalents created during the translation, and makes frequency calculations of transformations.

The conclusion sets the results of the study, outlines the main conclusions and the prospects for further scientific studies on the subject.

The list of **references** includes 52 sources, 29 of which are in foreign languages. The list of **lexicographic sources** includes 6 dictionaries, both electronic and printed. The list of **illustrative sources** includes 8 titles.

At the present stage of linguistics, there is a general focus on the rapid development of corpus linguistics, which opens a wide range of ways of practical

use of created corpora, for example, to study language variants, styles, dialects, for historical comparison, as well as to establish the frequency of vocabulary, the development of the sphere of machine translation, speech recognition and synthesis, as well as the creation of language-related applications. Within the corpus approach, the conjunction is a very important unit for analysis, since considering them from the point of view of corpus linguistics has not been yet the subject of separate scientific research in modern linguistics.

Our research has shown that at the present stage of linguistics the problem of definition of the conjunction, as a part of the language, is almost absent and enables us to stick to a fairly stable definition, namely, the conjunction – is a part of speech that is used to connect words, phrases, clauses, or sentences, conjunctions do not have their own lexical meaning and do not play a grammatical role in the sentence. This definition perfectly identifies Ukrainian and English conjunctions.

Among the main aspects of the study of conjunctions in the modern linguistic theory are the following: the historical aspect is for the identification of old forms of the conjunctions, from which conjunctions of modern language were formed; the determination of the position of the conjunction in the language system; the analysis of the grammatical functions of the conjunction; the identification of the functional dynamics of the conjunction.

We came to the conclusion, that the differences between the Ukrainian and English conjunctions are minimal and appear only at the stage of selection of certain types of subordinate conjunctions, which serve as an instrument of attachment of the subordinate clause to the main sentence.

Having considered the conjunction from the point of view of communicative linguistics, we have come to the conclusion that it is important to use conjunctions to form the logic and coherence of the message, which are one of the most important factors of creating a successful communicative act. It is also worth noting that the use of conjunctions is an important grammatical and logical means

of creating cohesion and coherence in the writing of texts, namely in J. Rowling's English-language novel "Harry Potter and the Chamber of Secrets".

As a result of the analysis of existing classifications of English conjunctions, we have come to the conclusion that the most optimal solution would be to form our own classification for further practical use.

A detailed examination of the vocabulary-translations of English conjunctions into Ukrainian and their comparison with the equivalents in the English-language novel by J. Rowling "Harry Potter and the Secret Room" leads to the conclusion, that translation of conjunctions is a complex process that requires a thorough knowledge of both the source and target languages, as well as the ability to pick the most appropriate equivalents, of course, based on the features of syntactic structure of different languages.

Based on the analysis of the translations of 96 sentences and transformations inside them, we can draw the following conclusion: when translating conjunctions, we can use only grammatical transformations due to the absence of lexical meaning of conjunctions.

The main result of our study is the creation of a concordance, with a clear visual representation of the usage of English conjunctions of reason and their translations into Ukrainian.

Thus, objectives are fully resolved and the purpose is achieved. For further scientific researches, there is a huge need to analyze larger number of texts from the perspective of corpus linguistics to create useful corpus for practical use.